

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Brettonwoodský měnový systém a jeho odraz v tehdejším světovém tisku
Bretton Woods Monetary System and its Reflection in Contemporary World Press

Student: Veronika Breuerová

Vedoucí bakalářské práce: prof. PhDr. Stanislav Polouček, CSc.

Ostrava 2015

Zadání bakalářské práce

Student:

Veronika Breuerová

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

7202R020 Ekonomická žurnalistika

Téma:

Brettonwoodský měnový systém a jeho odraz v tehdejším světovém tisku

Bretton Woods Monetary System and its Reflection in Contemporary World Press

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Historický vývoj Brettonwoodského měnového systému a jeho rozpad
 3. Porovnání rozdílných přístupů tehdejších médií zemí Francie, Velké Británie, USA a Československa k rozpadu Brettonwoodského měnového systému
 4. Využití řešené problematiky v žurnalistice
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- POLOUČEK, Stanislav. *Peníze, banky, finanční trhy*. Praha: C. H. Beck, 2009. 414 s. ISBN 978-80-7400-152-9.
- ROTHBARD, Murray Newton. *Peníze v rukou státu: jak vláda zničila naše peníze*. Přeložil Josef Šíma. Praha: Liberální institut, 2001, 144 s. ISBN 80-863-8912-X.
- YEAGER, Leland B. *International monetary relations: theory, history and policy*. New York: Harper & Row, 1968. 504 s.

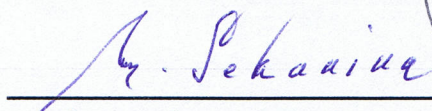
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

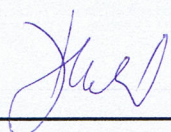
Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Stanislav Polouček, CSc.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

Doč. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 6. 5. 2015

.....
Veronika Breuerová

OBSAH

1.	Úvod.....	4
2.	Historický vývoj Brettonwoodského měnového systému a jeho rozpad.....	6
2.1.	Velká hospodářská krize a druhá světová válka.....	6
2.2.	J. M. Keynes vs. Harry White.....	8
2.3.	Konference v Bretton Woods.....	10
2.4.	Principy Brettonwoodského měnového systému.....	12
2.5.	Problémy a rozpad Brettonwoodského systému.....	14
3.	Porovnání rozdílných přístupů tehdejších medií zemí Francie, Velké Británie, USA a Československa.....	17
3.1.	Československo.....	17
3.2.	USA.....	32
3.3.	Porovnání mediálních přístupů USA a Československa k rozpadu Brettonwoodského měnového systému.....	37
4.	Využití řešené problematiky v žurnalistice.....	39
4.1.	Úvodní článek.....	39
4.2.	Interview.....	43
4.3.	Anketa.....	48
4.4.	Recenze.....	50
5.	Závěr.....	52
	Seznam použité literatury.....	54
	Seznam zkratk.....	56
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce.....	57

1. ÚVOD

Brettonwoodský měnový systém je jednou z klíčových událostí v monetární historii. Byl ustanoven v červenci roku 1944 na konferenci 44 zemí v americkém městě Bretton Woods, po kterém byl i pojmenován. Cílem systému bylo stabilizovat mezinárodní měnové vztahy a podpořit rozvoj mezinárodního obchodu. Spolu se systémem byl rovněž založen Mezinárodní měnový fond (MMF) a Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (IBRD).

Cílem této bakalářské práce je nastínit historický vývoj Brettonwoodského měnového systému a popsat a zhodnotit mediální přístupy zemí Francie, Velké Británie, USA a Československa k rozpadu systému.

Práce je rozdělena do třech kapitol. První kapitola se věnuje popisu historického vývoje Brettonwoodského systému a jeho zasazení do kontextu světových dějin. Popíšeme důvody, které vedly ke vzniku systému a následně se zaměříme na principy, na kterých systém fungoval. V závěru kapitoly se věnujeme popisu okolností, na základě kterých došlo k rozpadu systému. První kapitola poskytne čtenáři informace důležité pro vytvoření náhledu na tuto historickou událost a osvětlí ji.

V druhé kapitole se zabýváme mediální analýzou rozpadu Brettonwoodského měnového systému, která je jádrem celé práce. Nejprve popíšeme a zhodnotíme jednotlivé mediální přístupy zemí Francie, Velké Británie, USA a Československa, a ty následně porovnáme. Pro mediální analýzu vybereme vždy jeden titul z každé země, u kterého se zaměříme na články vydané ve sledovaném období, které jsme zvolili v rozmezí od 15. srpna 1971 do 30. září 1971.

Z nalezených článků vybereme vzorek těch, které poté budeme analyzovat. Můžeme předpokládat, že mediální přístup Francie, Velké Británie a Československa bude odlišný od mediálního přístupu Spojených států, a to z toho důvodu, že USA byly iniciátorem rozpadu systému a ostatním zemím byl tento fakt pouze „naservírován“. Můžeme čekat, že v médiích Francie, Velké Británie a Československa se budou objevovat prvky vyhraněnosti, ironie a kritiky vůči Spojeným státům.

Poslední kapitola bakalářské práce se věnuje využití řešené problematiky Brettonwoodského měnového systému v žurnalistice. V této části zpracujeme čtyři žurnalistické žánry – úvodní článek, interview, anketu a recenzi, které budou s tématem celé práce korespondovat.

2. HISTORICKÝ VÝVOJ BRETTONWOODSKÉHO MĚNOVÉHO SYSTÉMU A JEHO ROZPAD

V této kapitole se budeme věnovat popisu historických událostí, které předcházely vzniku Brettonwoodského systému. Dále se zaměříme na jeho ustanovení, principy, na kterých fungoval, a nakonec popíšeme důvody k jeho rozpadu.

2.1. Velká hospodářská krize a druhá světová válka

Ve 20. letech 20. století byly Spojené státy americké supervelmocí a držely si pozici nejsilnější ekonomiky na světě. *Jak uvádí Židek (2009, s. 83), „v roce 1929 představovala americká výroba 43,3 % průmyslové výroby světa.“* Je tedy logické, že jakákoliv změna v americké ekonomice mohla zasáhnout i zbytek světa.

Změna na sebe nenechala dlouho čekat. V Černý pátek 24. října 1929 došlo ke krachu na newyorské burze, který pokračoval dalším dramatickým poklesem v tzv. „Černé úterý“ 29. října. Ačkoliv ke kolapsu na burze došlo ve čtvrtek, v Evropě už byl z důvodu časového posunu pátek, a proto hovoříme o „Černém pátku“. Paradoxem je, že celý tento sled událostí byl zapříčiněn pouze spekulacemi. Investoři se náraz začali zbavovat svých akcií a na burze začaly padat rekordy. *Židek (2009, s. 85) píše, že „na Černý pátek se zobchodovalo 12 894 650 akcií, v následující Černé úterý byl počet prodaných akcií ještě vyšší a dosáhl počtu 16 400 000, což byl rekord, který přetrvával téměř 40 let.“*

Krach na burze odstartoval Velkou hospodářskou krizi. Nebyl ale její jedinou příčinou. Zodpovědnost za ni nese také pokles agregátní poptávky, který nastal v důsledku zvýšení obav z budoucnosti a výrazným poklesem investic.

Náznaky Velké hospodářské krize se zpočátku Americe vyhýbaly. Nakonec se krize projevila postupně ve třech vlnách – na rozhraní let 1930 a 1931, ke konci roku 1931 a mezi léty 1932 a 1933. Nejsilnější byla vlna třetí, během které zkrachovala většina krizí postižených bank. Ke krachu bank rovněž přispělo špatné fungování Federálního rezervního systému (FEDu), který omezil poskytování hotovosti bankovnímu sektoru.

Ne příliš šťastným rozhodnutím bylo také přijetí Hawley-Smootova celního sazebníku v roce 1931, který měl původně pomoci zemědělcům. Zavedl ale tak vysoká ochranná cla, že Ameriku prakticky izoloval od okolního světa a znemožnil zahraniční obchod.

Důsledky krize byly značné a zasáhly samozřejmě celosvětovou ekonomiku. Nezaměstnanost a inflace prudce stoupaly, naopak HDP klesal. Důležité je ale popsat, jaké důsledky měla krize na mezinárodní měnový systém.

Od 70. let 19. století fungoval ve světové ekonomice mezinárodní měnový systém s vazbou na zlato, *jak tvrdí Polouček (2009), v období velké krize to byl konkrétně mezinárodní všeobecný zlatý standard, také by se dalo říci Mezinárodní měnový systém všech forem zlatého standardu.* Kvůli zvyšujícímu se rozdílu mezi cenou peněz a cenou zlata nebyly jednotlivé země schopny držet krok se zvyšující se cenou zlata a začaly postupně od zlatého standardu upouštět.

Krátce po tom, co Franklin Delano Roosevelt vystřídal v prezidentské funkci Herberta Hoovera, byl schválen zákon nazvaný Gold Reserves Act (Konkrétně v lednu 1934.), který, *jak uvádí Tomeš (2008), zakazoval soukromé vlastnictví zlata (S výjimkou zlata pro umělecké účely.)* Tímto krokem opustily Spojené státy zlatý standard. V roce 1936 už nebyla součástí zlatého standardu žádná země. Pro zachování mezinárodního obchodu bylo potřeba vytvořit nový mezinárodní měnový systém.

Pro obnovu hospodářství USA přišel prezident Roosevelt s plánem nazvaným New Deal. *Židek (2009, s. 99) tvrdí, že „prostřednictvím tohoto plánu prosazoval Roosevelt především vyrovnané rozpočty, ale reálně skončil deficitem každý z dvanácti roků jeho vlády.“*

Vlády USA se v meziválečném období zaměřily především na oživení vlastního hospodářství, hrozby blížícího se válečného konfliktu v Evropě se stranily a střídavě vyzývaly k míru a hrozily, že budou proti Hitlerovi bojovat. Během války v Etiopii¹ vydaly Spojené státy zákony o americké neutralitě, aby nedošlo k zatažení země do války. K participaci

¹ Etiopie byla posledním nezávislým africkým státem. Válka začala překročením hranic italskými vojsky 3. října 1935 a skončila roku 1936.

nakonec přeci jen došlo, a to v důsledku událostí na Pearl Harbor 7. prosince 1941. Během druhé světové války získaly USA velké zásoby zlata, které se staly klíčovými pro pozdější zavedení Brettonwoodského měnového systému.

2.2. J. M. Keynes vs. Harry White

Po velké hospodářské krizi spolu některé země začaly uzavírat bilaterální clearingové dohody. Důvod pro takovou spolupráci byl jednoduchý. Země se slabou měnou se chtěly vyhnout problémům s exportem do zemí se silnější měnou, protože obchod s takovými zeměmi by byl pro ně velmi nevýhodný. Aby se s těmito komplikacemi země nemusely potýkat, uzavřely vzájemné dohody, ve kterých se zavázaly, že kurzy měn budou vůči sobě pevně nastavené. Dohody prakticky vystřídaly rozpadlý zlatý standard a spojily země se stejnými politickými a ekonomickými cíli. Z hlediska pozdějšího zavedení Brettonwoodského měnového systému jsou klíčové tři dohody.

První z nich je zmíněna už v předchozí kapitole a jedná se o Hawley-Smootův celní sazebník. Jeho součástí byly státy Severní Ameriky, a kurzy měn tak byly pevně fixovány k americkému dolaru. Sazebník byl přijat v roce 1931 a splnil svůj účel – izoloval USA od zbytku světa.

Druhou důležitou bilaterální dohodu uzavřela Francie s Belgií, což vzhledem k jejich spolupráci už od první světové války, nebylo velkým překvapením. *Jak uvádí Židek (2009), do Francie přišla krize až v roce 1930 a neprojevila se tak razantně jako v jiných zemích. Přesto se do poloviny 30. let nepodařilo hospodářství nijak výrazně oživit. Francie proto nebyla schopna žádné velké konkurence a stejně tak dohoda mezi Francií a Belgií nepředstavovala pro ostatní státy hrozbu.*

Oproti tomu dohoda zemí Commonwealthu, která si s sebou nesla tradici z dob kolonií, byla silným hráčem. *Židek (2009, s. 93) píše, že „Británie zaznamenala po krizi jen relativně malý pokles průmyslového výkonu a již v roce 1934 byla její výroba prakticky na předkrizové úrovni.“* Pro podporu vzájemného obchodu mezi sebou, zafixovaly země Commonwealthu své měnové kurzy pevně k britské libře. Liberální hospodářská politika zůstala ve značné míře zachována a byla zavedena velká cla a dovozní kvóty.

Ačkoliv sama o sobě žádná z těchto dohod nepředstavovala velké nebezpečí pro celosvětový obchod, dohromady vytvořily překážku, která zřetelně bránila v mezinárodní spolupráci, a to především kvůli nastaveným cům a dovozním kvótám.

Do fungování bilaterálních dohod ale zasáhl počátek druhé světové války. Už v polovině května roku 1940 Němci dobyli Belgie a na konci téhož měsíce si podmanili i Francii. Na poli mezinárodního obchodu tím pádem zbývaly překážky pouze mezi USA a Velkou Británií. Neměly ale dlouhého trvání. Ačkoliv zaujaly Spojené státy neutrální postoj, roku 1941 na základě útoku na Pearl Harbor vstoupily do války a, *jak uvádí Židek (2009, s. 106), „americký Kongres schválil Zákon o půjčce a pronájmu (anglicky Lend and Lease).“* Tímto zákonem si USA zachovaly svou neutralitu, zároveň ale začaly spolupracovat s Británií. Následovalo podepsání Atlantické charty prezidentem Rooseveltem a ministerským předsedou Churchillem. Charta se z velké části zaměřovala na výpomoc vojenskou, obsahovala ale také část o hospodářské spolupráci. USA a Velká Británie se dohodly na rovných podmínkách všech států pro přístup ke světovému obchodu a hospodářské spolupráci všech národů. Atlantická charta zajistila, že v oblasti mezinárodního obchodu už mezi USA a Velkou Británií nebyly žádné překážky.

V nastalé situaci vznikla potřeba a prostor pro vytvoření mezinárodního měnového systému, neboť od zlatého standardu země upustily. S návrhy na nový systém přišli anglický ekonom a zakladatel keynesiánství John Maynard Keynes a americký ekonom Harry Dexter White.

Keynesův plán se od původního zlatého standardu v mnohém lišil a jako celé keynesiánství se stavěl velmi pozitivně ke státním zásahům do ekonomiky. Páteří jeho plánu bylo vytvořit Mezinárodní clearingovou unii (International Clearing Union = ICU) a speciální mezinárodní měnu nazvanou „Bancor“. Členové unie měli mít právo čerpat prostředky z unie, a to formou půjčky do stanoveného limitu. Zároveň měly být zlaté rezervy členských států shromážděny na jednom místě, aby všechny platby probíhaly centrálně. Plán také zaváděl kvóty pro zvyšování rezerv jednotlivých zemí, které měly být nastaveny variabilně a každý rok by byly přepočítávány v závislosti na nových cenách v mezinárodním obchodě.

Mezinárodní clearingová unie byla spolu s dalšími opatřeními na konferenci v Bretton Woods součástí „Britského plánu“. Název „britský“ je odvozen z pohledu, ze kterého byl plán sestaven, a to z pohledu Velké Británie, která byla v té době v pozici světového dlužníka.

Plán Harryho Whitea byl naopak psán z pohledu Spojených států, čímž si vysloužil přívlastek „Americký plán“. Americký ekonom se ve svém plánu, na rozdíl od J. M. Keynesa, příliš neodkláněl od původního zlatého standardu. White ve svém plánu navrhoval ustanovení Mezinárodního měnového fondu (International Monetary Fund = IMF) a Světové banky (World Bank = WB) a také přišel s myšlenkou nadnárodní měnové jednotky „Unitas“, která měla sloužit pouze jako účetní jednotka a měřítko sloužící k porovnávání jednotlivých měn. Původní plán byl doprovázen kritickými připomínkami, a proto byl v roce 1943 upraven tehdejším ministrem financí USA Henrym Morgenthauem. Korekce plánu spočívala především v tom, že americký dolar byl postaven do vedoucí úlohy celého systému a navržená jednotka „Unitas“ byla z plánu vyškrtnuta. Díky této skutečnosti se tak můžeme setkat i s označením „revidovaný Whiteův plán“.

2.3. Konference v Bretton Woods

Mezinárodní měnový systém byl před druhou světovou válkou v rozkladu. Panoval chaos a země nebyly schopny zapojit se do mezinárodního obchodu, stejně tak neprobíhaly ani žádné mezinárodní investice. Vlády jednotlivých zemí měly mezi sebou neustálé spory a obchod probíhal na bázi barteru.

Spojené státy americké zlatý standard opustily už v roce 1934, ale nadále fungovaly na měnovém systému, který byl zlatému standardu velmi podobný. *Jak uvádí Rothbard (2001) dolar byl definován jako 1/35 unce zlata a zahraniční vlády a centrální banky měly možnost směňovat dolary v daném kurzu za zlato.* Soukromým osobám zákon Gold Reserves Act už od roku 1934 vlastnictví zlata zakazoval. *Rothbard (2009, s. 94) dále píše, že „měnový chaos v Evropě kromě toho vedl k přílivu zlata do Spojených států, které představovaly jediný ostrov relativní měnové bezpečnosti.“*

Druhá světová válka s sebou ale přinesla další rozvrat mezinárodního měnového systému. Problém dosáhl takové vážnosti, že aby bylo možné nějakým způsobem pokračovat

v měnové spolupráci, bylo třeba systém ozdravit a přijít s řešením. USA si vytvoření nového, životaschopného a fungujícího mezinárodního měnového systému stanovily jako prioritu a hlavní ekonomický cíl během druhé světové války.

Myšlenky na poválečné uspořádání mezinárodní měnové a finanční soustavy se začaly rozvíjet už v posledních letech války. V období mezi léty 1941 a 1942 jednaly světové mocnosti o dalším postupu. Na jednání se podílely především Spojené státy a Velká Británie a každá z těchto dvou zemí přišla s jedním návrhem. Za USA sestavil plán ekonom Harry Dexter White, za Velkou Británií potom ekonom John Maynard Keynes.

Důvodů pro ustanovení nového mezinárodního měnového systému bylo několik. *Židek (2009, s. 190) tvrdí: „Mocnosti si uvědomovaly, že mezi hlavními příčinami světové krize 30. let bylo špatné fungování světové ekonomiky, ve kterém měl mezinárodní měnový systém klíčovou roli. Spojenci se rozhodně chtěli vyhnout opakování tohoto vývoje. Američané také byli ochotni hrát v systému významnější roli, než jak tomu bylo v meziválečném období.“*

Od 1. do 22. července 1944 se konala Brettonwoodská konference, též známá jako Měnová a finanční konference spojených národů. Jako místo konání byl určen hotel Mount Washington situovaný v oblasti Bretton Woods ve státě New Hampshire, USA. Konference se zúčastnili zástupci ze 44 zemí světa. Francii zastupoval tehdejší ministr hospodářství a budoucí premiér Pierre Mendès France, Sovětský svaz potom lidový zástupce zahraničního obchodu Mikhail Stepanovich Stepanov. Americkou delegaci vedl ministr financí Henry Morgenthau, Jr a její součástí byl samozřejmě i tvůrce „Amerického plánu“ a asistent ministra financí Henry Dexter White. Británii zastupoval autor „Britského plánu“ John Maynard Keynes, mimo jiné také profesor na univerzitě v Cambridge, guvernér centrální banky (Bank of England) a člen Sněmovny lordů.

Česká delegace byla složena z 9 zástupců z řad exilové vlády:

- Ladislav Karel Feierabend – chairman delegace, ministr financí (1941-1945), ministr spravedlnosti (1938), minister zemědělství (1938-1939);
- Jan Viktor Mládek;
- Antonín Basch;
- Josef Hanč;

- Ervin Paul Hexner;
- Ernest Sturc;
- Maria Horáková;
- Božena Linhartová;
- Helena Minaříková.

Na jednání se střetly dva návrhy na nový mezinárodní měnový systém. „Americký plán“ Henryho Whitea a „Britský plán“ J. M. Keynese. Mocnosti se ve výsledku dohodly na kompromisním řešení, které spočívalo ve zkombinování obou návrhů. Dá se ale říci, že v tomto konečném návrhu nového mezinárodního měnového systému, měl návrh „Americký plán“, a to z několika důvodů. Spolu s Brettonwoodským měnovým systémem byl založen i Mezinárodní měnový fond, který byl jednou z klíčových částí návrhu Henryho Whitea. Vedoucí pozice byla přidělena dolaru, na který měly být navázány všechny ostatní měny. Spojené státy byly navíc v té době velmocí, která z druhé světové války vyšla na pozici věřitele, což je stavělo „nad“ ostatní země. I zvolené místo konání mohlo napovídat, která země má větší váhu.

2.4. Principy Brettonwoodského měnového systému

Po jednáních v hotelu Mount Washington dostal svět nový mezinárodní měnový systém, který byl pojmenován po místě konání konference – Brettonwoodský. Systém vnesl do světových měnových vztahů řadu novinek.

Americký dolar se stal světovou rezervní měnou, což zavazovalo země udržovat své rezervy v dolarech nebo ve zlatě. Dále byla zavedena vzájemná směnitelnost měn, která ale začala skutečně působit až později. Období mezi léty 1944 a 1959 bylo charakteristické nouzí o dolary a většina světových měn nebyla za dolar ani směnitelná. *Jak píše Židek (2009, s. 192) zásadu směnitelnosti se tedy „podařilo začít naplňovat až ke konci 50. let. Tehdy zavedla konvertibilitu pro transakce na běžném účtu většina vyspělých zemí.“* Další zásadou, na které byl Brettonwoodský systém postaven, byly pevné směnné kurzy. Každá země musela paritu své měny pevně zafixovat k americkému dolaru, respektive můžeme říct ke zlatu. Tento kurz musel být udržován v rozsahu maximální přípustné odchylky $\pm 1\%$ od pari hodnoty. Pro zajištění stability kurzů byla centrální banka dané země povinna využít přímých intervenčních

nákupů a prodejů USD na devizových trzích. V případě značného deficitu platební bilance trvajících několik let po sobě ale mohla země požádat Mezinárodního měnový fond o povolení k devalvaci měn, v případě přebytku k revalvaci. Přizpůsobování jednotlivých měn je viditelné v tabulce 1. *Židek (2009, s. 194) uvádí, že „celkem proběhlo v období Bretton-Woodu 280 devalvace a 10 revalvací (aspoň jedenkrát devalvovalo 96 zemí – 21 vyspělých a 75 rozvojových zemí – ze 109 zemí tj. 88 %) a pouze 11 zemí kurz nezměnilo.“*

Země	Přizpůsobení devizového kurzu vůči USD
Kanada	Plovoucí kurz do 2. 5. 1962, poté fixace na 1,081 CAD/USD. Plovoucí kurz od 1. 6. 1970.
Francie	Bez oficiální parity vůči USD po roce 1948. Fixace 29. 12. 1958 na úrovni 493,7 FRF/USD. Devalvace na 5,554 FRF/USD dne 10. 8. 1969.
Německo	Revalvace 6. 3. 1961 z 4,20 DEM/USD na 4,00 DEM/USD. Revalvace 26. 10. 1969 z 4,00 DEM/USD na 3,66 DEM/USD.
Itálie	Fixace na 625 ITL/USD od 30. 3. 1960 do srpna 1971.
Japonsko	Fixace na 360 JPY/USD do roku 1971.
Nizozemsko	Fixace na 13,80 NLG/USD do 7. 3. 1962. Poté revalvace na 13,62 NLG/USD.
Velká Británie	Devalvace z 2,80 USD/GBP na 2,41 USD/GBP dne 18. 11. 1967.

Tabulka 1 Přizpůsobování devizových kurzů klíčových měn během fungování brettonwoodského systému,
Zdroj: Polouček, 2009, s. 348

USA se dále zavázaly kdykoliv směnit dolary za zlato, a to ve fixním poměru 35 USD za trojskou unci. Jednotlivé měny byly tedy prostřednictvím dolaru navázány na zlato, a proto se systému říká též zlatý dolarový standard neboli standard zlaté dolarové devizy. Tuto podmínku mohly Spojené státy plnit na základě dostatečných zlatých rezerv, které v době uzavření dohody činily přibližně 60 % světových zásob zlata, a také díky tomu, že dolar byl v té době jedinou měnou, která ještě byla směnitelná za zlato. Transakce směny dolaru za zlato ale mohli provádět pouze centrální banky nebo zahraniční vlády, běžným občanům to nebylo povoleno.

Brettonwoodský měnový systém také ustanovil dvě nové instituce, a to Mezinárodní měnový fond (MMF), který, *jak píše Yeager (1968, s. 347), „je jádrem celého Brettonwoodského systému“*, a Mezinárodní banku pro obnovu a rozvoj (IBRD), která se později stala součástí Světové banky. Tímto krokem vznikla zcela jiná forma měnové spolupráce, která začala fungovat prostřednictvím mezinárodních institucí. MMF navíc zajišťoval plnění poslední zásady systému, kterou bylo, *jak tvrdí Polouček (2009, s. 347), „poskytování úvěrů členským zemím, postiženým problémy s běžným účtem platební bilance, které nelze řešit a financovat z vlastních zdrojů zemí.“* Úkolem IBRD bylo půjčovat peníze na investiční projekty, které si země nemohou financovat samy.

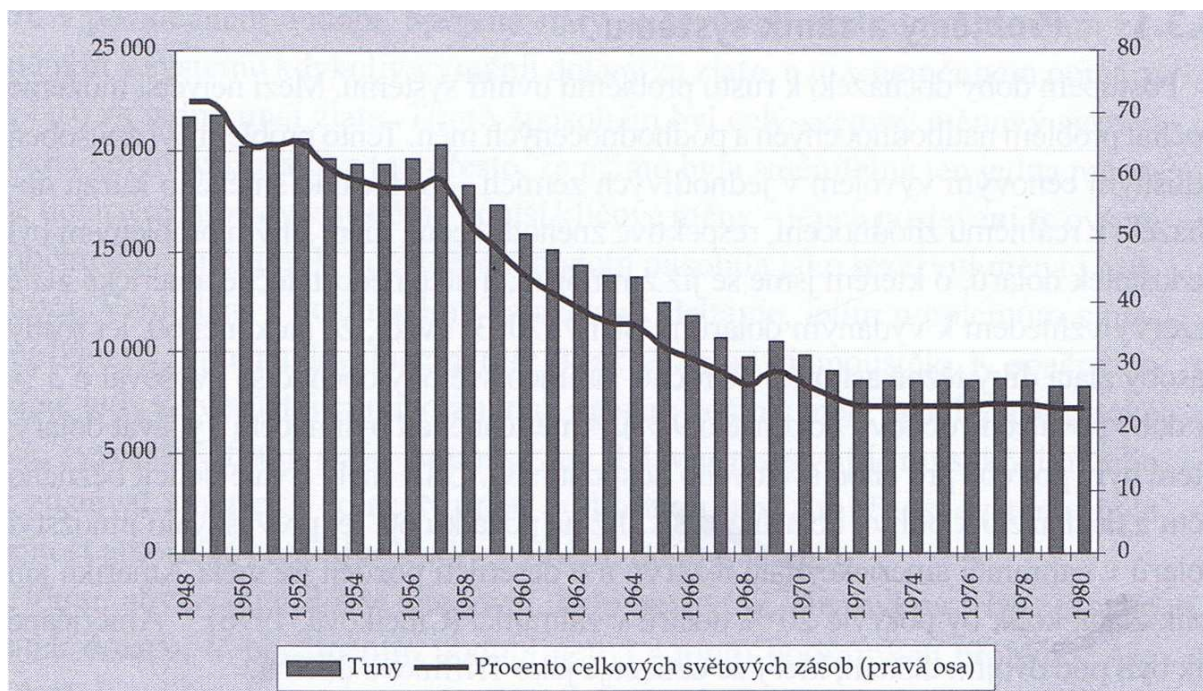
2.5. Problémy a rozpad Brettonwoodského systému

Brettonwoodský systém přinesl zpočátku do mezinárodních měnových vztahů stabilitu a podporoval rozvoj světového obchodu. Samozřejmě ale nebyl bezchybný a už na začátku 60. let se začaly objevovat první problémy. *Rothbard (2001, s. 95) píše: „Přestože bretonwoodský systém fungoval daleko lépe než katastrofický „systém“ z 30. let, představoval pouze další inflační uspořádání typu standardu zlaté devizy ve 20. letech, a tak byl i tento systém – stejně jako systém z 20. let – odsouzen přežít pouze po nějakou dobu.“*

Při ustanovení systému neměly státy téměř žádné dolary. Aby ale Brettonwoods dobře fungoval, bylo nutné, aby bylo na světových trzích dolarů dost. V situaci, kdy byla o světovou měnu nouze, nebyl s plněním této podmínky žádný problém. Ten ale nastal ve chvíli, kdy se nastartoval zahraniční obchod, a země zvýšily poptávku po dolarech. USA musely vydávat více a více dolarů, aby splnily podmínku likvidity. Zároveň tím ale oslabovaly vazbu mezi dolarem a jeho zlatým krytím, což ohrožovalo cenovou stabilitu v USA. Amerika tak byla pod tlakem Triffinova dilematu. Navíc Spojené státy vydávaly další množství dolaru na schodky obchodní bilance, sociální programy a financování války ve Vietnamu. Není divu, že americká platební bilance byla neustále deficitní.

Dalším problémem byl uměle udržovaný kurz zlata a dolaru, který se od roku 1934 nezměnil a byl na 35 dolarech za trojskou unci. Ačkoliv za tu dobu došlo několikrát ke zvýšení cen výrobků a služeb, cena zlata zůstala stejná, tím pádem poklesla její kupní síla. Cena dolaru byla naopak výrazně nadhodnocena a v žádném případě neodpovídala jeho reálné

hodnotě. Ostatní země se začaly svých nadhodnocených dolarů zbavovat a hromadně požadovaly jejich směnu za zlato. *Jak uvádí Rothbard (2001, s. 97), „od počátku 50. let zlato neustále po dobu dvou desetiletí ze Spojených států odplývalo. K tomu docházelo do okamžiku, než se americká zásoba zlata snížila z více než 20 miliard dolarů na 9 miliard dolarů.“* Ztráty zlatých zásob ukazuje následující graf 1.

Graf 1 Vývoj amerických zlatých zásob (tuny) a amerického podílu na světových zlatých zásobách (%) v letech 1948-1980, Zdroj: Židek, 2009, s. 196

Blížícímu se rozpadu měnového systému měl zabránit zlatý pool, který v roce 1961 založilo šest zemí – Spojené státy, Francie, Velká Británie, Německo, Švýcarsko, Itálie, Belgie a Nizozemsko. Úkolem projektu bylo udržet tržní cenu zlata a nechat ji vystoupat maximálně na 35,20 USD za trojskou uncii. V roce 1968 byl ale zlatý pool oficiálně zrušen, a tak Spojené státy ještě v téže roce zavedly dvousložkový trh. Měnové aktivity na volném trhu a měnové aktivity mezi Spojenými státy a ostatními zeměmi tak byly od sebe izolovány a ceny zlata na obou trzích byly na sobě zcela nezávislé. Vlády ostatních států se zavázaly nenakupovat ani neprodávat zlato na volném trhu a fixní kurz dolaru ke zlatu tak mohl i nadále fungovat. Posledním pokusem o udržení brettonwoodského systému bylo vytvoření tzv. zvláštních práv čerpání (Special Drawing Rights – SDR). *Židek (2009, s. 194) uvádí, že „SDR jsou speciální měnová jednotka, která se dodnes používá na účtech MMF. Každá země*

může disponovat určitou sumou SDR, jejíž výše závisí od členské kvóty, kterou má tato země u MMF. Příslušná členská země potom používá k úhradě svých dluhů právě SDR.“

Na začátku 70. let už ale Spojené státy nebyly dále schopny udržovat fixní kurz 35 dolarů za trojskou unci a v závislosti na neustálých požadavcích ostatních zemí směňovat dolary za zlato se americké zlaté zásoby více a více ztenčovaly. Krize systému vyvrcholila jeho rozpadem 15. srpna 1971, kdy prezident Nixon ve svém projevu kromě zmrazení cen a mezd na 90 dní a zavedení 10% importové přírážky oznámil také zrušení konvertibility dolaru za zlato, čímž definitivně uzavřel zlaté okno.

Dolar byl v prosinci 1971 konečně devalvován a to na hodnotu 38 dolarů za trojskou unci. Tento krok byl součástí Smithsonianské dohody uzavřené mezi Spojenými státy a ostatními zeměmi, která zavazovala země také k odpovídající revaluaci svých měn a zvýšila maximální přípustnou odchylku kurzu měn na $\pm 2,25\%$ od pari hodnoty. Po necelém roce a půl se ale i smithsonianský systém rozpadl.

3. POROVNÁNÍ ROZDÍLNÝCH PŘÍSTUPŮ TEHDEJŠÍCH MÉDIÍ ZEMÍ FRANCIE, VELKÉ BRITÁNIE, USA A ČESKOSLOVENSKA K ROZPADU BRETTONWOODSKÉHO MĚNOVÉHO SYSTÉMU

V této kapitole se zabýváme analýzou mediálních přístupů Francie, Velké Británie, USA a Československa k rozpadu Brettonwoodského měnového systému. Pro každý stát si vybereme vždy jeden ekonomický titul a zaměříme se na jeho vydání v průběhu sledovaného období, které jsme stanovili v rozmezí od 15. srpna do 30. září roku 1971. V těchto vydáních budeme věnovat pozornost především článkům, které reflektovaly systémový kolaps, a následně je analyzujeme. U každého státu zhodnotíme jeho mediální přístup a na závěr srovnáme mediální přístupy všech vybraných zemí.

3.1. Československo

Pro analýzu mediálního přístupu Československé republiky volíme titul **Hospodářské noviny**, protože vzhledem ke svému úzkému zaměření na ekonomiku a hospodářství, by to mělo být právě toto médium, které o rozpadu Brettonwoodského měnového systému nejvíce informovalo. Hospodářské noviny vycházely jako týdeník Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) každý pátek. Všechny použité výtisky Hospodářských novin pocházejí z Archivu města Ostravy, kde jsou volně k nahlédnutí.

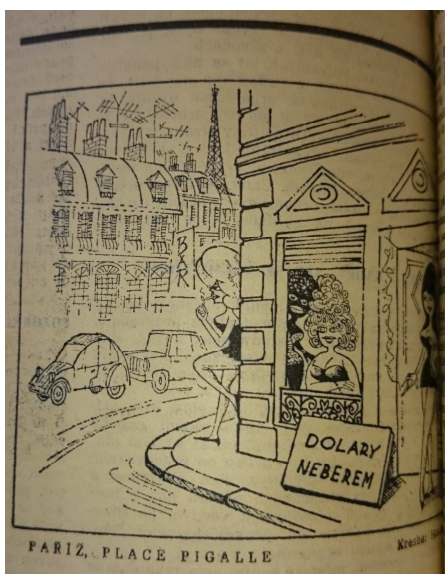
V průběhu zkoumaného období, tedy v srpnu a září roku 1971, můžeme vypořizovat značné zvýšení zájmu Hospodářských novin o téma mezinárodního měnového systému, což v podstatě kopíruje jeho prohlubující se krizi a volání po řešení. V předcházejících měsících se články věnované dolaru či hospodářství Spojených států objevují pouze sporadicky a jejich počet bychom spočítali na prstech jedné ruky.

Než přejdeme k analýze jednotlivých článků, zhodnotíme nejdříve obrazovou stránku věci, konkrétně tedy výskyt karikatur, kreseb, či fotografií. V srpnových a zářijových výtiscích Hospodářských novin z roku 1971 se na téma krachujícího Brettonwoodského systému sice objevily pouze dvě kresby, jejich vypovídací hodnota je ale zřejmá už na první pohled.

První kresba se na stránkách Hospodářských novin objevuje 20. 8. 1971, ve vydání číslo 33, které bylo prvním, jež vyšlo po rozpadu Brettonwoodského systému. Jejím autorem je Handelský (křestní jméno buď chybí, nebo není viditelné v důsledku špatné kvality archivace) a najdeme ji hned na straně číslo 2. Kresba znázorňuje tři prostitutky stojící na náměstí Place Pigalle v Paříži, které mají před svým domem postavenou ceduli s nápisem „Dolary neberem“.

Záměr autora je naprosto zřejmý. Kresba říká čtenáři, že dolaru – světové měně – už nevěří ani taková skupina lidí, jako jsou prostitutky, natož samotné státy. Obraz tak reflektuje nastalou situaci, kdy dolar ztrácí svou kupní sílu a již není směnitelný za zlato. Pro země se tak stává spíše přítěží, než jistotou, kterou měl původně představovat.

Kresba je umístěna vedle článku s titulkem „Dolarový kolaps“, kterému se věnujeme níže a který je prvním odrazem rozpadu systému v Hospodářských novinách. Pro lepší představu zde přikládáme fotografii kresby.

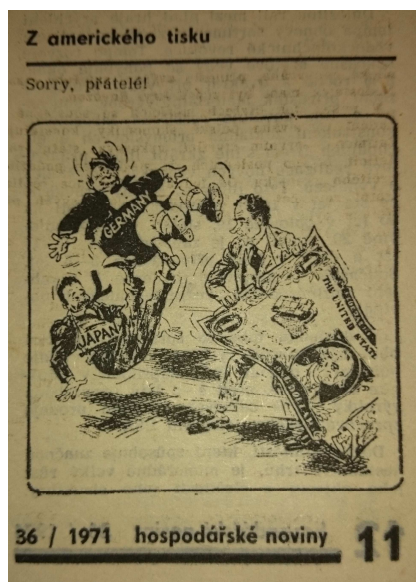
Obrázek 1 „Dolary neberem“, Zdroj: Hospodářské noviny, 33/1971, s. 2

Druhá kresba byla zveřejněna v 36. vydání Hospodářských novin, které vyšlo 10. 9. 1971. Je umístěna na straně 11 a situaci po rozpadu Brettonwoodského měnového systému odráží neméně upřímně a s dávkou ironie. Zobrazuje tři muže, z nichž jeden drží v rukou velký americký dolar a stojí bokem k ostatním dvěma. Zbylí dva muži mají na sobě nápis „Germany“ a „Japan“ a jsou zobrazeni, jak letí vzduchem. Z kresby můžeme poznat,

že zobrazené situaci předcházela tahanice všech pánů o dolar, ze které vyšel vítězně první muž. Podle jeho tváře můžeme předpokládat, že se jedná o prezidenta Nixona, který uzavřením zlatého okna „odkopl“ zbylé státy (které zde představují další dva muži), ponechal je svému osudu a nadále si drží svůj drahocenný dolar při sobě. Tento výklad potvrzuje i nápis „Sorry, přátelé!“ umístěný nad obrázkem.

Autor kresby zde není uveden, ale rubrika, ve které byl obrázek zveřejněn, se jmenuje „Z amerického tisku“. Hospodářské noviny jej tedy převzaly z více nespecifikovaného amerického média, což přidává kresbě na zajímavosti. Vyložit si ji totiž můžeme dvěma způsoby. Buď se touto kresbou klonila americká média na stranu prezidenta Nixona a ostatním státům dávala najevo výsměch, nebo naopak poukazovala na závažnost rozpadu systému, který se záporně dotkl zbylých zemí.

Správný výklad rozpoznáme hned poté, co si uvědomíme, že kresba je cíleně umístěna vedle článku s titulkem „KAŽDÝ NĚCO...pro Ameriku“, který shrnuje nepříznivou ekonomickou situaci v zemích po rozpadu Brettonwoodského systému. (Podrobněji jej analyzují níže.) Můžeme proto předpokládat, že americká média si zachovala odstup a objektivitu a obrázek zveřejnila z druhého důvodu. Můžeme říci, že tímto způsobem jej pravděpodobně chápala i většina českých čtenářů. Opět přikládáme fotografii kresby.

Obrázek 2 „Sorry, přátelé!“, Zdroj: Hospodářské noviny, 36/1971, s. 11

Nyní přejdeme k analýze samotných článků. Pro analýzu jsme zvolili vydání číslo 33 (vydáno 20. 8. 1971), 34 (vydáno 27. 8. 1971), 35 (vydáno 3. 9. 1971), 36 (vydáno 10. 9. 1971), 37 (vydáno 17. 9. 1971) a 38 (vydáno 24. 9. 1971). Jak už jsme zmínili výše, téma krachujícího mezinárodního měnového systému se v srpnu a září roku 1971 odráželo (oproti předcházejícímu období) v Hospodářských novinách poměrně často. Ve zkoumaném období bylo otištěno celkem 12 článků věnujících se této problematice, z nichž některým bylo poskytnuto více prostoru, jiným méně. Rozsah článků závisel na datu vydání. To znamená, že krátce po 15. srpnu 1971, kdy se Brettonwoodský systém rozpadl, bylo článkům věnováno o poznání více prostoru, než těm, které vyšly později. Tento postup je ale pro média zcela přirozený, neboť čím více času uplynulo od dané události, tím méně je problematika aktuální a atraktivní pro čtenáře a tím pádem není potřeba se jí tolik věnovat. Pouze dva z článků se objevily na druhé straně příslušného vydání („Dolarový kolaps“ a „Jen rudá šablona?“), zbytek byl otištěn v části novin věnované aktuálnímu dění ve světě. Rubrika nebyla přesně pojmenována, pro potřeby této práce ji tedy budeme označovat „Ze světa“.

Články se dále dělí na šest ryze československých, tedy psaných československými autory a otištěných primárně v Hospodářských novinách, a šest převzatých ze zahraničního tisku a československými autory pouze okomentovaných. Nejdříve analyzujeme první skupinu článků československých.

Dolarový kolaps

Autor: vzhledem ke špatné kvalitě archivace není možno určit, zda je autor uveden pod zkratkou nebo není specifikován

Hospodářské noviny 33/1971, s. 2

Rubrika: nespecifikována

Dolarový kolaps je první reakcí na rozpad Brettonwoodského měnového systému v Hospodářských novinách. Článek vyšel 20. 8. 1971 a oproti ostatním článkům je výrazně kratší a poskytuje zcela první informace, které měl týdeník k dispozici. Bohužel je část článku velmi špatně čitelná, a to z důvodu špatné archivace výtisku. Některá slova nemůžeme ani vidět.

Autor otevírá článek frází o znovu prudce rozvířené hladině kapitalistického světa a hledá příčiny nedůvěry v dolar. Píše, že kromě oficiálních amerických míst, se všichni

ostatní shodují v tom, že tomuto problému předcházely mnohem hlubší a závažnější příčiny, než o kterých mluvil prezident Nixon, jež řekl, že *„dolar se stal předmětem machinací měnových spekulantů“*. (Hospodářské noviny, 33/1971, s. 2) Dále uvádí, že svět se dostal do situace, kdy dolary odmítá.

Podle autora jsou na vině jiné okolnosti, například uměle udržovaná cena dolaru, která neodpovídala jeho reálné hodnotě, dále potom americká inflace a financování války ve Vietnamu. O Nixonových opatřeních ohlášených 15. srpna 1971 píše autor znatelně ironicky, což napovídají uvozovky především u slovního spojení „program na „záchranu“ měnového systému“. Dále uvádí, že tato opatření musela partnerům USA jistě vyrazit dech. V tomto duchu se nese celý zbytek článku. Vedle článku je navíc otištěna kresba „Dolary neberem“ (viz obrázek 1), kterou analyzujeme výše.

Sláva a pád jedné měny

Autor: Dr. Josef Zlámal

Hospodářské noviny 34/1971, s. 10 a 11

Rubrika: „Ze světa“

Autor uvádí článek větou: *„Nixonova rozsáhlá opatření na obranu dolaru, a to dočasné zrušení konvertibility dolaru za zlato, zavedení dočasné desetiprocentní daně na dovážené zboží a suroviny s výjimkou některých produktů z rozvojových zemí a zmrazení mezd, cen a nájemného na 90 dnů mohla sice principiálně překvapit jen neoborníka, ale svou drastičností udivila i experty.“* (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10) Již v prvním odstavci tedy poukazuje na překvapivě tvrdá opatření, která prezident Nixon zavedl a kterým se podivil celý svět.

Dále konstatuje fakt, že už od začátku srpna 1971 bylo zřejmé, že s americkým dolarem není vše v pořádku, což, jak uvádí autor, naznačoval i pokles kurzu dolaru. Jako důvod pro tuto změnu označuje návrh amerického Kongresu devalvovat dolar. Vzápětí autor cituje tehdejšího švédského premiéra O. Palmeho, který z problémů s dolarem viní samotné Spojené státy: *„...za drastickými opatřeními... v zájmu stabilizace dolaru se skrývají vnitřní americké problémy – nezaměstnanost, inflace a schodek platební bilance...“* (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

Autor označuje opatření americké vlády jako vyvrcholení vleklé krize mezinárodního měnového systému, ke které přispěla i devalvace libry v roce 1967, devalvace francouzského franku v roce 1969, rozštěpení ceny zlata na cenu volnou a pevnou, revalvace marky v roce 1969 a uvolnění kurzu západoněmecké marky a holandského zlatého guldenu. Jako důvod podkopání mezinárodního měnového systému uvádí autor to, že se systém opírá o standard zlaté devizy, konkrétně tedy o zlatý dolarový standard, který je ale ve skutečnosti čistým dolarovým standardem, protože „*ve Spojených státech byla už odstraněna někdejší vazba dolaru na zlato zrušením 25% krytí emise dolarů zlatem.*“ (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

Dále jsou v článku vyjmenovány různé funkce dolaru, které plní dolar ve světě. Zmíněna je funkce hlavní světové rezervní měny, na základě které drží zahraniční centrální banky a měnové orgány dolary jako část svých měnových rezerv. Dále plní dolar funkci měny, která je na celém světě používána k transakcím na devizovém trhu a nakonec autor poukazuje na fakt, že dolar je nezbytný pro tzv. mezinárodní likviditu. Odstavec zakončuje otázkou: „*Proč se tedy dnes zdá dolar málo žádoucí?*“ (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

Hned v dalším odstavci se autor zabývá odpovědí na předchozí otázku a píše, že stačí pouze zrekapitulovat moderní historii dolaru. Předkládá čtenáři informace o konferenci v Bretton Woods, na které 44 zemí odsouhlasilo mezinárodní měnový systém vycházející ze standardu zlaté devizy a na které se „*Spojené státy zavázaly, že budou vyměňovat cedulovým bankám na jejich žádost jejich dolarové pohledávky za zlato za cenu 35 dolarů za unci.*“ (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

Dále autor píše o nedostatku dolarů v evropských zemích počátkem padesátých let, který způsobil, že země mu přikládaly stejnou vážnost jako zlatu. Konstatuje, že po válce byly Spojené státy jedinou zemí, která nebyla válečnými událostmi postížena, ale že v souvislosti s procesem poválečné hospodářské obnovy, rozvojovou a vojenskou pomocí a investicemi v cizině se z USA ztrácelo více a více dolarů. Evropa naopak začala vykazovat jejich přebytek a mohla si tak pomocí dolarů doplnit své měnové rezervy. To nebylo, podle slov autora, do začátku šedesátých let nic alarmujícího, přeci se však našlo několik hlasů, které kritizovaly americkou platební bilanci a její trvalý deficit, protože příliv dolarů tak způsoboval inflační tendence v Evropě. „*V samotných Spojených státech se ozvaly varovné hlasy upozorňující na*

odliv dolarů, zvyšování rezerv cizích cedulových bank a na nebezpečí jejich možné konverze ve zlato. Tak se americký dolar stal postupem doby stále méně přitažlivým, a už v roce 1960 došlo k první velké vlně nedůvěry formou krátké, ale prudké spekulace se zlatem,“ uvádí autor. (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

V reakci na tato rizika autor píše o založení tzv. „zlatého poolu“, který fungoval až do roku 1968. Dle slov autora bylo jeho cílem *„kontrolovat ceny zlata na londýnském trhu a intervenovat, kdyby cena zlata měla překročit 35,20 dolaru za unci.“* (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10) Hned na to ale uvádí, že *„systém mohl dobře fungovat při krátkodobých výkyvech vyvolaných vyšší poptávkou, ale – jak se ukázalo v roce 1968 – musel při chronickém náporu nutně ztroskotat.“* (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

Autor pokračuje popisem následujícího vývoje, kdy země nahromadily přebytek dolarů, americký dolar se pro ně proto stal nezajímavým a začaly jej konvertovat za zlato. To způsobilo drastické ztenčování amerických zlatých zásob, které dle slov autora představovaly koncem roku 1948 70% světových zásob zlata. Pokles amerických zlatých zásob označuje autor jako další důvod pro vznik nedůvěry v dolar.

Dále čteme, že narůstala kritika mezinárodního měnového systému způsobená tím, že systém *„privileguje dolar jakožto rezervní měnu a vede cedulové banky k tomu, že přijímají a drží dolary ve svých měnových rezervách, a tak umožňují USA beztrestně udržovat deficitní platební bilanci.“* (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10) Autor také poukazuje na návrhy možného řešení nastalé krize, které se vesměs všechny shodují – omezit význam amerického dolaru, nebo zvýšit ceny zlata. Dále předkládá názory dvou kritiků na tuto problematiku, kterými jsou William McChesney Martin Jr. a prof. Samuelson.

„Jádrem sporů o reorganizaci mezinárodního měnového systému je už řadu let odpor proti privilegovanému postavení dolaru a proti tomu, aby USA prostřednictvím své platební bilance, pomocí dolaru a jeho funkce v mezinárodním měnovém systému vyvážely svoji inflaci,“ píše autor (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10) a dodává, že cena dolaru za jednu trojskou unci zlata se pořád drží na 35 dolarech, ačkoliv ceny ve Spojených státech se zvýšily už dvakrát až třikrát. *„Proto je dnes dolar nadhodnocen a četné národní měny kapitalistických států podhodnoceny,*“ ukončuje odstavce. (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 10)

Dále se autor zabývá důvody inflace ve Spojených státech a snižováním kupní síly dolaru v letech 1958-1967. Jako hlavní příčinu počátku americké inflace označuje účast ve válce ve Vietnamu. Následně hodnotí všechna tři opatření zavedená prezidentem Nixonem a predikuje další vývoj.

Na závěr nepřičítá přebytku dolarů ve světě stoprocentní vinu za krizi amerického dolaru, protože ta dle jeho názoru „*vyjadřuje především nedůvěru a názor hospodářského a finančního světa na pevnost dolaru, nahlodeného inflací a vyjadřuje obavy z dalšího vývoje amerického hospodářství.*“ (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 11) Americkému dolaru předpovídá přežití, a to hlavně z toho důvodu, že cedulaové banky, jejichž devizové rezervy jsou z podstatné části tvořeny právě americkým dolarem, s ním jsou solidární, protože pád dolaru by jejich rezervy znehodnotil. Článek je zakončen větou: „*Jedno je však jisté: důvěru v dolar, tedy v upevnění jeho kupní síly v závislosti na vývoji amerického hospodářství, se ve světě podaří obnovit jen s potížemi.*“ (Hospodářské noviny, 34/1971, s. 11)

PŘÍČINY jsou známé, jaké budou NÁSLEDKY?

Autor: nespifikován, uvedena pouze zkratka [bal]

Hospodářské noviny 35/1971, s. 11

Rubrika: „Ze světa“

Článek je rozdělen celkem do tří částí, které jsou přehledně odděleny mezititulků. Vzhledem k nekvalitní archivaci výtisku novin nelze přečíst začátek první části prvního mezititulku, proto zde uvedu jen viditelnou část, která zní „...ické recepty: revalvace cizích měn“. Druhý mezititulek zní „Volné a dvojí kursy“, třetí potom „Co dál?“.

Perex článku je také z části obtížně čitelný, vzhledem k celému kontextu ale můžeme chybně slova odhadnout. Už první věty přilákají čtenáře: „*V západním ekonomickém světě se pohrývá. Nebožtíkem jsou brettonwoodské dohody, které přečkaly pouze dvacáté sedmé výročí jejich narození. Po několika ... jejich nemoci je to skutečný konec. Konec jedné etapy ekonomické historie, která začala po druhé světové válce a která skončila oficiálně projevem presidenta Nixona v neděli 15. srpna 1971. Co bude dále?*“ (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11)

V první části článku autor zmiňuje, že celý týden po vyhlášení Nixonových opatření byla zavřena většina peněžních burz a že proběhla neshoda mezi ministry zemí Evropského hospodářského společenství (EHS) při jednání v Bruselu. Ptá se, jaká jsou řešení měnové krize, a zdůrazňuje, že je třeba ustanovit nová pravidla měnového systému. Dále se můžeme dočíst, že Američané nabídli světu jedno řešení, které spočívá v pomoci dostat zpět do USA nadměrné množství dolaru a které dá věci do pořádku. Jako prostředek procesu vidí především revalvací měn vyspělých států, s důrazem na Japonsko, jehož zásoba dolarů samotná převýšila zásobu měnového zlata USA. Podobně je to i v Německé spolkové republice (NSR), ale za předpokladu, že platí cena 35 dolarů za 1 trojskou uncii.

Autor píše, že kapitalistické země se zatím k tomuto řešení příliš nekloní. Podle jeho názoru se ale není čemu divit, protože státy nevidí smysl v řešení potíží americké ekonomiky na úkor jejich vlastního hospodářství. Revalvace by znamenala větší konkurenceschopnost amerického zboží na trzích ostatních zemí a důsledky takovéto změny jsou dle autora jasné – potíže jako nezaměstnanost a nízký hospodářský růst by se přesunuly ze Spojených států do ostatních zemí.

V dalším odstavci se dočteme, že dle jejich slov stačí Američanům, aby byly revalvovány pouze tyto měny: japonský jen, západoněmecká marka, francouzský frank a anglická libra šterlinků. Autor ale píše, že Američané dobře vědí, že pokud budou revalvovány tyto velké měny, budou je muset následovat i menší země, aby se vyhnuly domácím inflačním tlakům.

V druhé části článku autor píše o řešení krize dolaru: *„Nejrozšířenějším dočasným řešením krize dolaru a jejího účinku na ostatní měny je zrušení pevných kursů a zavedení volných kursů měn. Toto opatření již bylo použito dříve při projevujících se potížích kolem amerického dolaru a bylo zároveň podkopáváním dohod z Bretton Woods, urychlujícím současnou krizi dolaru.“* (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11) Dále vyjmenovává měny, které už byly z pevného kursu uvolněny a kterými jsou kanadský dolar, západoněmecká marka a holandský zlatý. Následně dodává, že *„od minulého týdne je většina měn hospodářsky vyspělých států uvolněna z pevného kursu.“* (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11) Ve zbytku druhé části článku se autor věnuje důvodům pro změnu kursu měny a zápůjčnímu kapitálu.

Třetí část článku je uvedena mezititulkem „Co dál?“ a je tedy snadné odhadnout, čemu se v ní bude autor věnovat. Hned v úvodu píše o tom, že svět se zatím nemůže shodnout na dlouhodobějším řešení, země jsou si ale jisté, že něco se podniknout musí. Opakované revalvace měn považuje autor za nemožné, protože poškozují domácí výrobu, a zavedení volných kursů shledává nejisté. Autor dále informuje o chystaném zasedání Mezinárodního měnového fondu a skupiny deseti nejvyspělejších kapitalistických zemí, na kterém by měla být ustanovena doporučení pro měnové uspořádání. Považuje za pravděpodobné, že „většina zemí bude chtít opět přistoupit k pevným kursům.“ (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11) Jako hlavní problémy, které se musí vyřešit, autor uvádí: „*Neudržitelná pozice dolaru jako hlavní rezervní měny a vazba dolaru ke zlatu, zatímco ostatní měny jsou vázány k dolaru. A systém pevných kursů.*“ (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11)

Na závěr je čtenáři nabídnut pravděpodobný vývoj, který spočívá v šesti bodech. První změnou je „demonopolizace“ dolaru jako rezervní měny, jehož funkci společně nahradí dolar, jen, západoněmecká marka, libra šterlinků, švýcarský a francouzský frank. Další bod hovoří o zvýšení ceny zlata, „*avšak pravděpodobně ne o tolik, jako kdyby se měnová soustava vrátila do období zlatého standardu, kdy většina měnových rezerv byla ve formě zlata.*“ (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11) Autor u tohoto bodu také zdůrazňuje, že Američané proti zvýšení ceny zlata rezolutně vystupují. Třetí bod uvádí zavedení pevných kursů, u kterých dojde k zvětšení tolerance – „*z 1 procentní tolerance na pravděpodobnou 2 až 3 procentní toleranci.*“ (Hospodářské noviny, 35/1971, s. 11) Čtvrtá změna spočívá v omezení působení nebo zavedení větší kontroly u některých typů kapitálů, například u eurodolaru. V posledním bodě se čtenář dočte o zvýšení snah vytvořit nový nadnárodní měnový orgán, jehož pravomoc by byla větší než pravomoc Mezinárodního měnového fondu. Dle slov autora může být ale vývoj úplně jiný. Konstatuje pouze, že ochranná politika USA bude postupně kopírována i v ostatních zemích. Na závěr dodává, že v příštích dnech proběhnou jednání, ve kterých bude tím nejdůležitějším vyhnout se nejhoršímu.

KAŽDÝ NĚCO... pro Ameriku

Autor: nespecifikován, uvedena pouze zkratka JS

Hospodářské noviny 36/1971, s. 11

Rubrika: „Ze světa“

Tento článek je o poznání kratší, než dva předchozí, a to především kvůli toho, že vychází v Hospodářských novinách po delší dobu od uzavření zlatého okna prezidentem Nixonem. Bohužel první část článku opět není kompletní, a to z důvodu špatné kvality archivace, která znemožňuje přečíst začátky jednotlivých řádků.

Jak napovídá titulěk, článek je věnován zhodnocení situace v partnerských zemích USA. Autor hned v úvodu píše, že reakce na nová hospodářská opatření amerického prezidenta se už ve světě pomalu vytratily, partnerům Spojených států ale naopak zůstala těžká hlava. Jejich situaci autor rozhodně nemůže označit za příznivou, neboť se k jejich vlastním problémům přidaly nové, které zabraňují zlepšení. Každý stát tak musí pro Ameriku něco obětovat.

Jako první je zmíněna Itálie, která podle autora „*přispívá k uzdravování americké ekonomiky ztrátou amerických zakázek.*“ (Hospodářské noviny, 36/1971, s. 11) Další prostor je věnován popisu situace ve Velké Británii, která dle slov autora také „*není v situaci, jež by jí dovolovala hladce přejít ... opatření. Stagnace a inflace zároveň a vysoký stupeň nezaměstnanosti podstatně snižují odolnost britské ekonomiky.*“ (Hospodářské noviny, 36/1971, s. 11) Autor upozorňuje na problém s importem z USA, který na základě Nixonových opatření zatěžují importní přírážky. Japonsko si sice udržuje své vysoké tempo růstu, „*zpomalení je však více než zřetelné – odhaduje se, že v roce 1971 bude tempo růstu výroby činit 8% (proti dřívějším 16%).*“ (Hospodářské noviny, 36/1971, s. 11) Dočteme se také o klesající investiční aktivitě a zesilování japonského pesimismu. Ztráty Japonska byly vyčísleny na 1,4 mld. dolarů ročně, což autor shledává jako další oběť pro USA. Francouzský export je nižší než u ostatních zemí, a proto je země zasažena méně. Francouzské bilanci, která byla v předchozím roce aktivní, by ale zhodnocení franku dle slov autora neprospělo. Francouzská investiční činnost je považována za slabší a nezaměstnanost přesahuje úroveň předchozího roku.

Autor se dále zabývá Německou spolkovou republikou, jejíž předpokládaný růst je 3-4% pro daný rok, což se ale nedá říct o roce příštím. Pravděpodobně poklesnou zakázky v průmyslu. „*Z průmyslových odvětví se s americkými restriktivními opatřeními bude zřejmě potýkat strojírenství (vývoz do USA dosahuje hodnoty 1,6 mld. DM a představuje 6% celkového strojírenského vývozu), automobilový průmyslu, který umísťuje na americký trh 20% své produkce (více než ¾ mil. vozů), a také chemický a ocelářský průmysl.*“ (Hospodářské noviny, 36/1971, s. 11)

Na závěr autor dává Američanům za vinu zvýšení hospodářských problémů jejich partnerů, které přišlo v tu nejméně vhodnou chvíli. Země se těžko nechají přesvědčit Amerikou a jejími argumenty o dřívějších zásluhách o hospodářský růst v jednotlivých zemích, „*jestliže se rozhodli léčit dolar především na jejich útraty.*“ (Hospodářské noviny, 36/1971, s. 11) Vedle článku je příhodně umístěna kresba třech mužů (viz obrázek 2), která dokresluje informace obsažené v článku a kterou jsem analyzovala výše.

Jen rudá šablona?

Autor: nspecifikován, uvedena pouze zkratka JS

Hospodářské noviny 37/1971, s. 2

Rubrika: nspecifikována

Jak hned v úvodu píše autor, tento článek vychází měsíc po rozpadu Brettonwoodského systému. Vzápětí ale navazuje tím, že ani tato doba nestačila státům na to, aby se z vyhlášených opatření vzpamatovaly: „*Je to pochopitelné, uvědomíme-li si, že zákrok, kterým se tentokrát měla udržet životaschopnost systému, musel být hlubší a bolestivější než obvykle a že byl veden do nejcitlivějších míst organismu.*“ (Hospodářské noviny, 37/1971, s. 2)

Českého čtenáře dále odkazuje na západní periodika, která dávají najevo, o jak závažný krizový jev se jedná. Zdůrazňuje, že ve všech rozčilených a silných slovech, která padla, je jen málo těch sebekritických, a jako první se v nich zorientoval právě jeden ze západních deníků, který se ptá: „*Je dolarová krize krizí kapitalismu?*“ (Hospodářské noviny, 37/1971, s. 2) Autor pokračuje citací článku ze zmíněného periodika, která začíná informací o komunistických kritikách, kteří po Nixonových opatřeních znovu myslí na zrušení systému a tvrdí, že jádro krize není pouze v krizi dolaru a v nedostatečné funkčnosti systému. Na to ale

časopis argumentuje tím, že systém naopak splnil přesně to, co měl – tedy že pomohl rozvíjet zahraniční obchod. Dále autor píše, že v ostatních věcech už západní periodikum není tak přesvědčivé, a že musí dát kritikům za pravdu v tom, že „*nehledě na tyto výsledky však mnohé „pasuje do rudé krizové šablony“, uvádí se tu stav americké ekonomiky s pěti milióny nezaměstnaných, trvalé napětí v měnové oblasti posledních let s řadou měnově politických změn, vnitřní problémy kapitalistických ekonomik, zejména trvalé inflace atd.*“ (Hospodářské noviny, 37/1971, s. 2)

Na závěr autor hodnotí přístup západního periodika, kterému se dle jeho názoru nepovedla hra na objektivnost a čtenáře se mu pravděpodobně přesvědčit nepodařilo. A to především z toho důvodu, že fakta hovoří za vše. Závěr zkoumaného článku, který zní „*...dosavadní průběh – říkají – by mohl oživit naděje komunistických kritiků. Z posouzení srovnatelných krizí v minulosti však vyplývá: doufají marně.*“ (Hospodářské noviny, 37/1971, s. 2), označuje autor za šalamounský. Ponechává jej západnímu periodiku a konstatuje, že s nepříjemnými fakty si musí poradit sami. K tomu jim dle slov autora jistě pomohou zkušenosti ze srovnatelných krizí v minulosti.

POMSTA za Pearl Harbor?

Autor: nespecifikován, uvedena pouze zkratka JS

Hospodářské noviny, 38/1971, s. 11

Rubrika: „Ze světa“

Tento článek vychází 24. září 1971 a uzavírá námi zvolené zkoumané období. Čtenáře na první pohled zaujme palčivý titulek, který je otištěn ve dvou barvách. Slovo „POMSTA“ je kromě už tak dost výrazných velkých písmen zvýrazněno ještě červenou barvou, a proto tento titulek můžeme označit jako bulvární. Jeho cílem bylo jednoznačně nalákat čtenáře a vyvolat v nich dramatický dojem.

Článek samotný je spíše komentářem, ve kterém autor představuje čtenáři informace ze zahraničního tisku, konkrétně z japonských novin. Autor píše o složité situaci v japonském hospodářství, kterou opatření Spojených států zasáhla nejprudčeji. „*Namířil-li tedy americký prezident svá opatření úmyslně tímto směrem, pak se skutečně trefil. Titulek japonských novin to dokonce charakterizuje takto: „Pomsta za Pearl Harbor“.*“ (Hospodářské noviny, 38/1971,

s. 11) Útočnost článku kulminuje v jeho závěru, kdy autor sděluje, že Japonsko dohánělo Spojené státy, kterým se tato situace nelíbila, a tak zakročily. V závěru čteme: „Čilý bumbrlíček zesílil a přerůstal pomalu svému velkému spojenci přes hlavu. A proto se musí odkázat do příslušných mezí. Tvrdě a bez sentimentality.“ (Hospodářské noviny, 38/1971, s. 11)

Toto byly analyzované články českých autorů, otištěné v období od 20. 8. do 24. 9. 1971. Kromě nich ale můžeme v Hospodářských novinách ve stejném období najít také krátké články, tištěné pouze v rubrice „Ze světa“, které přinášejí a komentují informace ze zahraničního tisku. Tyto články tvoří pravidelnou část Hospodářských novin a je pochopitelné, že i ony reflektovaly rozpad Brettonwoodského systému a jeho následky. V období od 20. 8. do 24. 9. 1971 vyšlo šest takovýchto článků. Pro analýzu vybíráme vzorek tří, které jsou převzaty ze západních periodik.

...I PRO DOVOZ

Autor: neuveden

The Financial Times

Hospodářské noviny 34/1971, s. 10

Rubrika: „Ze světa“

Autor uvádí článek citací z listu The Financial Times, ve které jsou importéři označováni jako nejnešťastnější a nejzmatenější skupinou v USA. Naráží tím tak na 10% přírůstek, která se vztahuje téměř na všechno zboží. Toto prezidentovo opatření staví importéry dle slov autora pouze před dvě možnosti. Buďto zvýší ceny a budou riskovat ztráty při prodeji, nebo vezmou všechny náklady na sebe, čímž dojde ke snížení zisků. Dále čteme, že dovozci zahraničních výrobků z toho rozhodně radost nemají, ale že americký průmysl má zatím pocity smíšené. Dle autora se tato situace odrazila i na burze, kde došlo ke zvyšování vkladů do domácího průmyslu. Článek je zakončen informací o podnikatelích, kteří mají také obavy z problémů, neboť jsou závislí na dovozu surovin.

ODBORÁŘI, POMÁHEJTE VLÁDĚ!

Autor: neuveden

Business Week

Hospodářské noviny 36/1971, s. 10

Rubrika: „Ze světa“

Autor předkládá čtenáři opět shrnutí článku otištěného v médiu Business Week. Článek se zaměřuje na reakce odborů na Nixonova opatření, přičemž zdůrazňuje hlavně zmrazení cen a mezd na 90 dní. Tato opatření vyvolala otevřený konflikt vlády s odboráři, kteří hrozí zrušením všech dosavadních dohod a dokonce i generální stávkou. List dává odborářům za pravdu v tom, že zmrazení mezd a cen je nesprávné a nemůže být dlouhodobým řešením inflace.

Autor ale na závěr píše: *„Nebyl by to ovšem časopis velkého byznysu, aby si vzápětí nestěžoval, že právě „nadměrné“ požadavky pracujících činí zmrazení nevyhnutelným, a nepoučoval, že odboráři místo boje proti zmrazení by měli vládě pomoci najít účinnou příjmovou politiku na další období.“* (Hospodářské noviny, 36/1971, s. 10)

IZRAELSKÉ POTÍŽE

Autor: neuveden

The Economist

Hospodářské noviny 37/1971, s. 10

Rubrika: „Ze světa“

Poslední analyzovaný článek otištěný v Hospodářských novinách v srpnu 1971 se věnuje izraelským problémům a poukazuje na to, že na rozdíl od ostatních států, Izrael devalvoval libru a ještě více ji svázal s dolarem, a to v poměru 14,20 libry za 1 dolar. Dále se můžeme dočíst o vzrůstajícím deficitu v izraelské platební bilanci a problémům s inflací. Autor upozorňuje na zhoršující se pracovní klima a na stávky probíhající v přístavech a na poštách.

Závěrem autor píše, že izraelská vláda nechce proti inflaci bojovat snížením vysokým dovozních cel, protože by tím omezila ochranu mnohých domácích průmyslových odvětví.

Zhodnocení mediálního přístupu Československa k rozpadu Brettonwoodského měnového systému

Vybraný titul – Hospodářské noviny – se v období od 20. 8. do 24. 9. 1971 věnoval tématu rozpadu Brettonwoodského měnového systému dostatečně. Titul přinášel jak články českých autorů, tak krátká shrnutí článků ze zahraničního tisku, a to i přes situaci, která v Československu v roce 1971 panovala. Vzhledem k tomu, že v té době vycházely Hospodářské noviny jako týdeník ÚV KSČ, ale můžeme konstatovat, že při možných příležitostech se v článcích samozřejmě objevovala kritika kapitalismu.

Ve článcích „Dolarový kolaps“, „Jen rudá šablona?“, „POMSTA za Pearl Harbor?“ a „Odboráři, pomáhejte vládě!“ je znatelný prvek vyhraněnosti a ironie. Nejvýraznější rysy můžeme najít v prvním a posledním článku zkoumaného období, ve kterých převažuje subjektivita a osobní názor autora. Ironii a kritiku můžeme vysledovat také ve dvou analyzovaných kresbách. Na obou je už na první pohled zřejmé, že jsou kritické, na druhou stranu ale jasně vystihují situaci, kterou zobrazují.

Ostatní články přinášejí ucelený pohled na rozpad Brettonwoodského systému, zachycují všechny důležité body a čtenář tak není ovlivňován osobním názorem autora a má možnost vytvořit si vlastní názor.

Celkově můžeme mediální přístup Hospodářských novin k rozpadu Brettonwoodského měnového systému označit jako smíšený. Na jednu stranu se v článcích objevují projevy výrazné kritiky Spojených států a amerického dolaru, na druhou stranu ale ve zkoumaném období můžeme nalézt i objektivní články.

3.2. USA

Pro analýzu mediálního přístupu Spojených států amerických volíme ekonomický deník **The Wall Street Journal**, který vychází už od roku 1889 a má tak za sebou dlouhou historii. Tento deník můžeme označit jako vlajkový titul americké ekonomické žurnalistiky, který si zakládá na kvalitě, a proto je možné předpokládat, že informace v článcích budou komplexní a podložené fakty. Archiv deníku The Wall Street Journal je dostupný online,

volně přístupné jsou však pouze titulky a perexy. Zbytek článku je zpoplatněný. Z nalezených článků vydaných ve sledovaném období od 15. 8. 1971 do 30. 9. 1971 vybíráme tři nejdůležitější, které analyzujeme.

Altering the Course

Autor: Richard F. Janssen

The Wall Street Journal, 16. srpna 1971, s. 1 a 3

Článek je rozdělen na dvě části, z nichž první část je otištěna na titulní straně výtisku, z čehož můžeme usoudit, že rozpad systému byl pro deník opravdu klíčovým tématem. Druhá část pokračuje na třetí straně.

Za hlavním titulkem „Altering the Course“ (Změny kurzu, volně přeloženo) následují ještě tři podtitulky, které oznamují, že prezident Nixon devalvoval dolar a zmrazil ceny a mzdy na 90 dní. V úvodu článku autor doplňuje informace z titulku a píše o zmrazení mezd a cen a o změně ceny dolaru z historické ceny 35 dolarů za unci zlata. Pokračuje vyjmenováváním dalších Nixonových opatření, zmiňuje například uvalení 10% importní přírážky nebo požádání Kongresu o zrušení 7% spotřební daně na automobily. V případě, že by chtěl čtenář znát reakce obchodníků či ekonomů na prezidentovo ohlášení, odkazuje jej autor na stranu 3.

Další část článku je uvedena mezititulkem „A „Flexible“ Economic System“ a autor hned v úvodu cituje televizní proslov prezidenta Nixona, který hodnotí americký ekonomický systém jako dostatečně flexibilní na to, aby zvládl dramatickou změnu, když po ní okolnosti volají. V dalším odstavci autor pokračuje v informacích o prezidentovu proslovu, který se Nixon, navzdory rozsáhlé podstatě jeho programu, snažil uzavřít optimisticky. Svůj proslov zakončil tvrzením, že veškerá opatření jsou nastavena tak, aby rozvíjela a stimulovala soutěžního ducha, aby pomohla Americe nabýt opět důvěryhodnost a úctu. Na závěr prezident dodal, že nejlepší dny teprve leží před nimi.

Autor se dále věnuje zmrazení cen a mezd a možnostem, které mohou být zavedeny po 90 dnech trvání tohoto opatření. Do textu přidává vyjádření George Schultze, který je zodpovědný za rozpočet, a dále ministra financí Johna B. Connallyho. Je zde také uvedena

informace, že zmrazení cen a mezd skončí 12. listopadu 1971. Na konci části článku otištěné na titulní straně autor řeší, co dál se stane s mezinárodním měnovým systémem, když USA už nejsou schopny směňovat dolary za zlato v poměru 35 dolarů za jednu uncii. Píše, že Spojené státy oficiálně oznámily, že už nemohou dále volně nakupovat a prodávat zlato. Článek pokračuje na straně 3, kde je uveden novým titulkem: „Altering the Course: Nixon Imposes a 90-Day Freeze On Wages, Prices and Rents and Devalues the Dollar.“ Autor navazuje na poslední informaci z titulní strany a píše, že toto znamená, že se Spojené státy rozhodly naprosto uzavřít zlaté okno a „let the dollar float“, což můžeme volně přeložit jako změnu kurzu dolaru na volný. Autor se dále věnuje výši uvolnění dolaru, konkrétní aplikaci 10% importní přírážky, investičním úvěrům a konečnému cíli, ke kterému mají zavedená opatření směřovat.

What Next?

Autoři: Richard Janssen a Ray Vicker

The Wall Street Journal, 18. srpna 1971, s. 1 a 23

Druhý analyzovaný článek je o poznání kratší než předchozí, jeho první část je ale také otištěna na titulní straně. I zde jsou k hlavnímu titulkovi přidány tři podtitulky, ve kterých se můžeme například dočíst, že světové měnové vztahy musí být znovu vytvořeny, země s tím ale nemohou souhlasit. Druhá část článku je umístěna na straně 23 pod titulem „What Next? Nations Can't Agree On Future World Monetary Links“.

Autoři hned v úvodu píšou, že „světla trhů světové měny nemohou zůstat vypnutá příliš dlouho“, s čímž obecně všechny státy souhlasí. Dále zmiňují klíčový problém, a to způsob, jak znovu sjednotit mezinárodní měnový systém. Dle autorů existuje v této problematice na obou stranách Atlantického oceánu malá shoda. Státy jsou si vědomy, že není možné, aby nový systém pokračoval stejným způsobem jako ten starý, a že je nutné projít rekonstrukcí, která se zaměří na několik věcí. Jako první uvádějí neschopnost USA směňovat dolary za zlato v poměru 35 dolarů za uncii, dále píšou, že budou ustanovena nová pravidla, která budou povolovat flexibilnější fluktuaci cen jednotlivých měn.

Dále autoři v krátkosti shrnují Brettonwoodské dohody a informují o tom, že vzhledem k tomu, že americké zlato je v současnosti uzamknuto, může dolar na volně

plovoucím kurzu fungovat poměrně dlouho. Minimálně tedy do té doby, než přijdou státy s novým měnovým systémem. Dle slov Maurice H. Stanse, tehdejšího ministra obchodu, je jedním ze záměrů modifikovat Brettonwoodský měnový systém. Autoři píšou, že poté „pointedly“ (jízlivě) ministr dodal, že jednou z cest pro ostatní země by mohlo být zvýšení hodnoty jejich měn, což by bylo výhodné pro americké zboží. Dále je v článku uvedena informace o chystaném setkání Spojených států a „Skupiny deseti“.

Další část článku je nadepsaná mezititulkem „Bickering Among Partner“ (hašteření mezi partnery) a autoři v něm shrnují měnové preference Západního Německa a Francie. Vzhledem k tomu, že každé zemi vyhovuje něco jiného, nebude shoda mezi šesti státy vůbec snadná. I při sebelepších záměrech nebude jednoduché zvolit vhodné nové měnové parity. Autoři dále píšou, že od této chvíle není možné, aby se měny dělily na slabé a silné.

Při dalším čtení narazíme na vyjádření tehdejšího prezidenta londýnské banky, který řekl, že by to byla klamná představa, kdybychom věřili, že nový měnový systém by mohl být sjednaný rychle, a že i Bretton Woods vyžadoval více než dva roky příprav. Autoři predikují, že zvláště po výročním zasedání Mezinárodního měnového fondu, které začne 27. září, začnou být tlaky na legitimizaci flexibilnějších měnových vztahů silnější. Dále se čtenář dočte, dolar bude pravděpodobně potřebovat intenzivní devaluaci, což vyžaduje požádat Kongres o zvýšení ceny zlata, která nemůže zůstat na 35 dolarech za unci.

Článek je zakončen informací o přístupu evropských zemí k problémům USA, který je chápavý a není očekávána žádná odplata.

A New World Monetary Order

Autor: neuveden

The Wall Street Journal, 19. srpna 1971, s. 8

Hned v úvodu článku se můžeme dočíst, že pokud má být příští mezinárodní měnový systém úspěšný, musí být flexibilnější než jeho předchůdce. Na to navazuje autor tím, že když země v roce 1944 plánovaly Brettonwoodský měnový systém, neměly v úmyslu, aby směnné kurzy zůstaly fixní napořád, neboť vnitřní vývoj v členských státech mohl způsobit zvýšení nebo snížení hodnoty jejich měny.

Autor dále píše, že několik let systém dobře fungoval. Světový obchod výrazně vzrostl, a ačkoliv Spojené státy od počátku padesátých let zaznamenávaly pravidelný deficit platební bilance, ostatní země velké množství dolaru vítaly a přidávaly jej do svých měnových rezerv. V šedesátých letech ale přišly první problémy. Autor v následujících odstavcích popisuje průběh fungování Brettonwoodského systému a poukazuje na problémy.

Na závěr konstatuje, že by bylo lepší, kdyby byla reorganizace systému postavena na mezinárodní bázi a ne aby k ní byly státy přinuceny jednáním Spojených států. Ostatní země jsou podle autora připravené nabídnout spolupráci. To nejlepší, v co můžeme podle autora doufat, je, že Spojené státy a ostatní země budou pracovat spolu a jejich spolupráce povede k vytvoření nového systému, jehož znakem nebude nepružnost, která přispěla ke zkáze starého systému.

Zhodnocení mediálního přístupu USA k rozpadu Brettonwoodského měnového systému

Analyzované články z deníku The Wall Street Journal byly vydány těsně po oficiálním ohlášení rozpadu Brettonwoodského měnového systému, tedy v době, kdy bylo téma nejpalčivější a pro čtenáře nejatraktivnější. Na člancích můžeme ale přesto pozorovat změny v rozsahu. Nejobsáhlejší článek s titulkem „Altering the Course“ vyšel hned druhý den po projevu prezidenta Nixona, avšak u článku s názvem „A New World Monetary Order“, který vyšel pouze o tři dny později, je už znatelná změna v rozsahu – ze všech tří článků je nejkratší a také nenabízí čtenáři tolik podrobností jako předchozí dva.

Ve způsobu zpracování článků jsme nezaznamenali žádné snahy o očištění Spojených států či „zametení“ tématu rozpadu systému „pod koberec“. Deník The Wall Street Journal k problematice přistoupil nanejvýš objektivně a podal čtenářům kvalitní a vyvážené zprávy.

V některých pasážích můžeme narazit na slovní spojení jako „to be scrapped“ (Což v jednom z možných překladů znamená „jít do šrotu“), nebo „He adds pointedly...“ (Dodal jízlivě...) Takovýchto frází je ale menšina a nijak nenarušují celkové vyznění článků.

3.3. Porovnání mediálních přístupů USA a Československa k rozpadu Brettonwoodského měnového systému

Mezi mediálním přístupem Hospodářských novin a deníkem The Wall Street Journal můžeme najít dva zásadní rozdíly. Za jeden z nich můžeme považovat množství konkrétních informací obsažené v článcích. Ačkoliv přinesly československé články převážně ucelená fakta, díky kterým bylo čtenáři po přečtení článku jasné, o jaký problém se jedná, co ho způsobilo a co bude následovat dále, neobsahovaly takové množství informací jako články americké.

Musíme si ale uvědomit, že srovnáváme lídra světové ekonomické žurnalistiky, který byl navíc přímo u zdroje problému, a ekonomický titul, který vycházel v zemi, kde fungoval totalitní režim, a informace byly vzácné. Navíc Hospodářské noviny fungovaly pod ÚV KSČ, který také fungoval jako filtr. Z tohoto důvodu sice na rozdíl můžeme poukázat, rozhodně jej ale nemůžeme označit za pochybení Hospodářských novin. Ty naopak, ač v menším měřítku, přinesly československým čtenářům dobré informace a o nic důležitého je neochudily. Všechny klíčové změny zavedené prezidentem Nixonem 15. srpna 1971 byly do článků zahrnuty a takovéto čtení bylo vhodné jak pro ekonomické odborníky, tak pro laickou veřejnost.

Články deníku The Wall Street Journal můžeme označit jako odbornější, neboť se řadí ke skupině článků, která je určena specifické cílové skupině namísto masám. Jejich autoři podrobněji rozváděli důsledky jednotlivých opatření a predikovali následující vývoj. Články byly také obohaceny o citace samotného prezidenta Nixona a dalších osob spojených s problematikou rozpadu systému, například amerického ministra obchodu či financí.

Můžeme říci, že americký mediální přístup jde mnohem více do hloubky. Tento fakt je ale předvídatelný, neboť The Wall Street Journal jako americký deník byl přímo u zdroje problému a autoři článků měli o poznání více možností pro získání informací. Dalším kritériem je dopad tématu, který byl největší ve Spojených státech. Právě USA byly klíčovým aktérem v rozpadu Brettonwoodského systému – celosvětovou měnou byl americký dolar, systém byl ustanoven na konferenci konané na americkém území, zlato bylo směňováno za americký dolar a na závěr to byl právě americký prezident, který zlaté okno uzavřel. Není

tedy žádným překvapením, že nejpodrobnější náhled na situaci poskytuje ve srovnání s Hospodářskými novinami The Wall Street Journal.

Za druhý zásadní rozdíl můžeme označit výskyt ironických prvků a kritiky. Dalo by se předpokládat, že americký tisk bude k tématu rozpadu systému mnohem střídmejší a bude se snažit Spojené státy omlouvat. U československého tisku bychom mohli čekat naopak vlnu kritiky. Analýzou jednotlivých článků jsme zjistili, že tyto předpoklady byly z poloviny skutečně naplněny.

Hospodářské noviny především v prvním a v posledním článku vydaném ve zkoumaném období zaujímají postoj silného kritika. V textech se objevuje znatelná ironie a vyhraněný postoj vůči Spojeným státům. Ostatní články jsou ale psány objektivně, poskytují fakta, míra subjektivity je nízká a čtenář není ovlivňován. U článků vydaných deníkem The Wall Street Journal se prvky kritiky objevují také, ačkoliv ne v takové míře jako u Hospodářských novin. Americký deník se ale nesnažil zmírňovat pochybení Spojených států a žádný jejich krok neomlouval. Míra subjektivity byla veskrze malá.

Celkově můžeme mediální přístup zemí hodnotit jako odlišný. Pro každou zemi bylo charakteristické něco jiného, což jsme také předpokládali už v úvodu práce.

4. VYUŽITÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY V ŽURNALISTICE

V této kapitole zpracujeme čtyři žurnalistické žánry, které budou odrážet problematiku nejen Brettonwoodského systému, kterou jsme se zabývali v první kapitole. Žánry jsou rozděleny na povinné a povinně volitelné. Mezi povinné žánry patří úvodní článek, interview a anketa. Z nabídnutých povinně volitelných žánrů vybíráme recenzi.

4.1. Úvodní článek

Článek může být použit jak v tištěném, tak v internetovém médiu. Vzhledem ke své povaze je určen spíše laikům, kteří se zajímají o problematiku zlata, a hodil by se proto do ekonomických příloh klasických českých celostátních deníků, jako je například Mladá Fronta Dnes. Odbornost článku není tak vysoká, aby odpovídal článkům například v Hospodářských novinách.

Cesta slunečního kovu – od zlatých mincí ke krytí světové měny

Zlato představuje nepostradatelnou součást lidských dějin. Díky své třpytivé barvě a výjimečným vlastnostem ho národy vždy považovaly za něco výjimečného a nezdřáhaly se o něj jakýmkoliv způsobem bojovat. Ani dnes důležitost krále mezi kovy neklesla a zlato si tak stále zachovává své postavení ve světě. Na základě široké škály využití slunečního kovu se při zmínce o něm vybaví každému něco jiného – chemikovi atomové číslo 79 a značka Au (Aurum), ženám krásné a oslnivé šperky, investorům možnost uchovat hodnotu svých peněz a počítačovým expertům vodivost a odolnost. Právě nespočet různých použití zlata z něj dělá to, co je – vzácnost, ke které se budou lidé vždy vracet. Potvrzují to i Jan Struž a Bohumil Studýnka, kteří ve své knize píšou: *„Zlato vždy zůstalo a zůstane univerzálním platebním prostředkem, kteroužto vlastnost prokazuje zejména v kritických okamžicích lidské historie. Padají hodnoty, hroutí se měny, lidé se bojí o svůj majetek a utíkají se ke zlatu.“*

I malé národy zanechávají stopu v historii

Na počátku všeho stojí vždy lidská potřeba. Jinak tomu nebylo ani v případě první ražby zlatých mincí, v době kdy začala být směna naturálních předmětů příliš problematická a lidé chtěli přejít k něčemu jednoduššímu. Jako první začal v 7. století n. l. razit mince národ Lýdů, který žil na území Malé Asie (dnešního Turecka). Mincím se říkalo dumpy a vážily jedna 14,5 gramu. Tato událost představuje klíčový moment v historii zlata jako platidla, protože do té doby bylo používáno pouze ke zdobení a zkrášlování.

„Ražba mincí, se kterou začal jako první národ Lýdů, je mou nejoblíbenější událostí spojenou se zlatem. Tento moment mám rád především proto, že ukazuje, že ne všechny důležité inovace jsou zásluhou velkých národů, ale že i malé národy se zasloužily o obrovský přínos do kultury,“ říká František Varadzin, profesor na Ekonomické fakultě Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava.

Na území Českých zemí se první mince objevily až ve 14. století. Jejich název je dnes všem dobře znám, objevuje se ve spoustě českých říkanek a písniček. Mincím se říkalo jak jinak než „zlaté dukáty“.

Zajímavé je, že na americkém kontinentu se zlato jako měnový kov téměř nevyužívalo. Ačkoliv byli Indiáni známí svou dovedností těžít zlato a následně ho zpracovávat, jedině kolumbijské kmeny používali vážené zlato jako prostředek směny a zavedli peníze ve formě ptačích brků, které plnili zlatým prachem.

Od zlatých mincí k zlatému standardu

Tak jako se postupem času vyvíjejí stroje a mění se teorie, nevyhnulo se změně ani měnové zlato. Protože bylo těžké a rychle se opotřebovávalo, začaly se mince razit ze stříbra nebo jiných levnějších kovů. Zlato si země uchovávaly a vytvářely z něj své rezervy.

Zlaté a později tedy stříbrné a jiné mince byly samy o sobě nositelem hodnoty, to se ale změnilo s příchodem papírových peněz, které hodnotu pouze představovaly. Vznik papírových peněz byl ale důležitým bodem pro následující roli zlata v měnovém systému.

Přesuňme se na chvíli do oblasti obchodu. Ten se samozřejmě živě rozvíjel a země mezi sebou čile obchodovaly. Každá z nich ale disponovala jinou měnou, a tak začala vznikat kurzová nejistota a země podstupovaly při přesunech kapitálu riziko, které plyne z kurzových změn. Jednoduše řečeno, kdykoliv se mohlo stát, že kvůli změně kurzu dostanou méně peněz,

než očekávaly. Aby toto riziko eliminovaly, začaly země postupně přecházet na zlatý standard.

Zlatý standard je měnový systém, který funguje na principu pevných kurzů. To znamená, že každá země si stanoví, jaký bude obsah zlata v její měně. Měna je tedy pevně fixována k určitému množství zlata (například 20 dolarů za jednu unci zlata), které má země k dispozici, a není proto možné vydávat do oběhu nekonečné množství peněz.

První zemí, která přijala zlatý standard, byla Velká Británie, která stanovila svůj poměr na 21 šilinků za zlatou guineu. (Guinea je ražená mince, jejíž název je odvozen od místa, ze kterého pochází zlato určené na její výrobu.)

Na vedoucí pozici se dostává dolar

Do vývoje zlatého standardu výrazně zasáhla první světová válka a následná Velká hospodářská krize. Vysoká nezaměstnanost a krachy bank a firem způsobily, že země v průběhu let 1931 a 1932 jedna po druhé zlatý standard opustily. Jediné Spojené státy dále udržovaly svůj dolar směnitelný za zlato, a to v poměru 35 dolarů za trojskou unci.

Svět potřeboval nový měnový systém. Proto se v červenci roku 1944 konala v americkém městě Bretton Woods (stát New Hampshire) konference 44 zemí, které jednaly o budoucím měnovém uspořádání světa. Výsledný systém byl kombinací dvou plánů, které přednesli John Maynard Keynes a Harry Dexter White, a jehož základem se stal americký dolar, který byl jako jediný směnitelný za zlato. USA byly zodpovědné za to, že dolar bude na zlato navázán fixním kurzem 35 dolarů za trojskou unci. Ostatní státy pak navázaly své měny na dolar. V praxi to znamenalo, že ministerstva financí a centrální banky (nikoliv však soukromé subjekty) mohou měnit své měny za dolary a ty pak za zlato. Nový systém byl proto nazván zlatým dolarovým standardem, oficiální název ale dostal po místě konání konference – Brettonwoodský.

Na konci 60. let minulého století začínají USA emitovat více a více amerických dolarů, svět se jich ale naopak zbavuje. Spojené státy nemohou nijak vyřešit rostoucí inflaci, a proto v srpnu roku 1971 prezident Nixon uzavírá zlaté okno, čímž definitivně ukončuje Brettonwoodský měnový systém.

Zpátky ke zlatu?

Dnes už zlato jako krytí měny nefunguje, ačkoliv stále existují teorie o tom, že by se svět mohl vrátit ke zlatému standardu. Státy ale na sluneční kov rozhodně nezapomněly, čím dál tím častěji dochází například k teauraci zlata, o které se zmiňuje i profesor Varadzin v následujícím rozhovoru.

A jak si stojí investiční zlato? Jeho postavení na trhu zhodnotila finanční poradkyně Lucie Steffková: *„Jedná se konzervativní investici. Většina rodin dnes využívá spíše klasické investiční nástroje, jakými jsou stavební spoření a penzijní připojištění. Zlato se považuje za uchovatele hodnoty, což znamená, že pokud chcete docílit toho, abyste se svými penězi moc neriskovali, je dobré si je uložit do zlata (prostřednictvím mincí nebo zlatých investičních slitků). V závislosti na vývoji posledních let ale nemůžeme hovořit o tom, že by zlato nějak převratně vydělávalo.“*

Co ale říct můžeme je, že zlato bude bezpochyby i nadále součástí lidských dějin a je jen otázkou času, co nového přinese.

4.2. Interview

Brettonwoodský systém byl krok správným směrem

Když jsem přemýšlela nad tím, koho si vybrat pro své interview, rozhodování mi netrvalo příliš dlouho. V podstatě jsem měla jasno hned. Vyučuje na Ekonomické fakultě VŠB-TUO předmět Dějiny světového hospodářství, který jsem absolvovala v druhém ročníku, a proto vím, že mu téma zlata ve spojitosti s měnou není vůbec cizí. Nejen o tom, co si myslí o Brettonwoodském měnovém systému a jaká je jeho oblíbená historická událost spojená se slunečním kovem, jsem si povídala s panem profesorem **Františkem Varadzinem**.

Kterou historickou událost spojenou se zlatem máte nejraději?

Mou nejoblíbenější události spojenou se zlatem je ražba mincí, se kterou jako první začal národ Lýdů. Tento moment mám rád především proto, že ukazuje, že ne všechny důležité inovace jsou zásluhou velkých národů, ale že i malé národy se zasloužily o obrovský přínos do kultury. Ražba mincí je samozřejmě jedním z nejstarších ekonomických nástrojů, který funguje dodnes, proto je pro mě národ Lýdů skutečně velmi oblíbeným příkladem.

A která událost je podle vás v lidských dějinách klíčová?

Co se týká zlata, za klíčový moment v historii považuji otevření obchodních cest mezi Evropou a Čínou. Hovoříme tedy o Hedvábné stezce, kterou shledávám jednou z nejdůležitějších os ekonomické historie, a to z několika důvodů. Nejenom že vytvořila obchod mezi Středomořím a Čínou, ale také pomohla formovat svérázná specifika kultur národů, které na Hedvábné stezce žily, zásobovaly ji a vytvářely pro ni prostředí k tomu, aby mohla fungovat. To vše bylo zprostředkováno existencí zlata, protože kdyby tento univerzální měnový systém neexistoval, asi by žádný obchod nefungoval.

Zlato také hrálo důležitou roli v mezinárodních měnových systémech, například v systému z Brettonwoods, kde fungovalo jako krytí dolaru. Myslíte si, že přijetí Brettonwoodského systému byl krok správným směrem, když jemu předcházející zlatý standard padl?

Druhá světová válka skončila v celé plejádě sociálně ekonomických procesů, z nichž takzvané není východiska. Ať je to problematika poraženého Německa nebo rozpad střední Evropy. Ačkoliv s rozpadem nesouhlasím, když se na tuto problematiku podíváte z ekonomického hlediska, jedná se o narušení kooperačních vztahů a vazeb v celé střední Evropě, což k dalšímu ekonomickému vývoji rozhodně nepřispělo. Geniální bylo, že Keynes a koneckonců i Roosveltovi lidé, z nichž hlavním vyjednávačem byl Dexter White, si tuto překerní situaci uvědomovali a snažili se jí všemožně zabránit. Proto už v roce 1944 vedlo nastartování celého systému ke snazšímu překonání poválečné krize a také k tomu, čemu se říkalo německý, italský a japonský hospodářský zázrak. Z těchto důvodů byl podle mě Brettonwoodský systém krok správným směrem. Jiná otázka je, na kolik a jakým způsobem měl být systém udržován, rozvíjen a změněn v souvislosti se změněnými podmínkami ve světovém hospodářství.

Na konferenci v Brettonwoods byly předneseny dva plány, Keynesův a Whiteův, ačkoliv výsledný systém byl kombinací obou. Který z těchto dvou plánů je vám sympatičtější?

Víte, nejsem si jist ani jednou variantou, protože zastávám názor, že skutečným měřítkem je až praxe. A jestliže vycházíme z toho, že měřítkem úspěšnosti je praxe, pak můžeme těžko říct, který návrh systému byl lepší nebo horší. Nevíme, jak by byl nakonec Whiteův nebo Keynesův plán v reálu uplatnitelný. Ale pokud k tomu přistoupíme ryze teoreticky, dle mého názoru měla být neustále posilována nebo upevňována role zlata. Brettonwoodský systém byl v tomto ohledu až moc rozvolněný. Mechanismy pro udržení dolaru měly být daleko striktnější, než ve skutečnosti byly. A to podle mého názoru také vedlo k rozvratu celého systému.

Rozvolněnost systému tedy považujete za hlavní a klíčovou příčinu jeho rozpadu?

Ano. Já jsem hluboce přesvědčen o tom, že hlavní příčinou rozpadu bylo to, že americký dolar se čím dál tím víc odpoutával od svého zlatého krytí. Můžeme diskutovat o tom, jestli existovala možnost systém udržet nebo ne, ale žádné kroky pro to zkrátka udělány nebyly.

Došlo to tak daleko, že Spojené státy neměly žádnou zodpovědnost za udržení zlatého krytí, co již umožnilo dělat tu politiku, kterou dělali.

Měl podle vás rozpad systému výraznější vliv i na Československo?

Určitě měl. My jsme po celou dobu trvání systému a i dlouho poté udržovali myšlenku zlatého standardu, což souviselo i s bojem o naše zlato ve Spojených státech a s tím souvisejícím neúprosným vyžadováním krytí české koruny. V Československu byla prosazována myšlenka plnohodnotných peněz, která vycházela z marxistické teorie. Ta sice chápe peníze jako plnohodnotné i neplnohodnotné, ekonomice ale jednoznačně doporučuje udržovat peníze plnohodnotné. Proto byl rozpad Brettonwoodského systému přijímán s rozpaky, se snahou upevnit důvěryhodnost přicházejícího systému, který měl být udržen na bázi určitého krytí peněz.

Některé dnešní školy, a zejména ta rakouská, se snaží znovu prosadit zlatý standard. Jaký je na to váš názor? Myslíte si, že by Brettonwoodský systém nebo nějaký jemu podobný mohl fungovat i dnes?

To je hrozně těžká otázka. Přiznám se, že jsem taktéž zastáncem plnohodnotných peněz a taktéž si myslím, že by měl být zlatý standard znovu zaveden, ale asi ho chápu jinak, než jak ho chápe rakouská škola. Uvědomuji si totiž jednu věc. Nové podmínky v ekonomice vyžadují zkrátka nové formy peněz. Bankovní sektor nabývá jiného rozsahu a jiné funkce, dochází k přereorganizování veškerých peněz jako oběživa, přechodu na platební karty. Co se týká užití peněz jako platebního prostředku, dochází k momentu souvisejícím se zadlužováním a vyrovnáváním dluhů. Na základě toho všeho mám pocit, že by měla být hlavní pozornost soustředěna na zlato jako rezervní prostředek.

Je podle vás dnešní nový bankovní sektor stabilní?

Dle mého názoru funguje dnešní bankovní sektor naprosto bez jakéhokoliv krytí a to je podle mě obrovské riziko. Měli bychom se zaměřit na funkci pokladu rezervního prostředku, kdy by aspoň úspory a podobné záležitosti měly být udržovány kryté zlatem, čímž by se stal systém mnohem stabilnější.

Amerika po druhé světové válce získala obrovské zásoby zlata, které byly předpokladem pro zavedení Brettonwoodského měnového systému. Co si myslíte o tom, že i získání zlata patřilo k důvodům vstupu USA do druhé světové války?

Jednoznačně s tím nesouhlasím, protože ve Spojených státech bylo provedeno vyvlastnění měnového zlata už v rámci New Dealu, který viděl východisko především v investicích. To se svým způsobem potvrdilo během investičního boomu za druhé světové války, ale naplánované to bylo už mnohem dříve. Příprava programu New Deal začala už v roce 1933 a po zvolení prezidenta Roosevelta se, ačkoliv s určitým časovým zpožděním, začal plán realizovat. Když se ale podíváme na celý ten gigantický proces výstavby infrastruktury, dálnic, silnic, přehrad, závlahových kanálů, tak je jasné, kam to směřovalo. Na americké logice se před druhou světovou válkou nic nezměnilo, změnila se pouze struktura a směr. Proto jsem přesvědčen, že USA moc dobře věděly, kam chtějí kráčet – a to bylo určeno už New Dealem.

Jakou budoucnost předpovídáte zlatu?

Problém kterékoliv předpovědi spočívá v tom, že ji vždy vytváříte za určitých podmínek. Pokud by se nic nezměnilo, tak bych předvídal, že zlato bude dál posilovat a vytlačovat dolary z rezerv, protože americká ekonomika není příliš stabilní a je otázkou, do jaké míry bude tato její stabilita dlouhodobá.

Jaké změny by například mohly nastat?

Je pravda, že se může zastavit vzestup Číny, nikde ale není řečeno, jaký bude naopak vzestup Indie, což je mimochodem další významný zdroj, kde se tezauruje zlato. (Tezaurace je umělé snížení celkového peněžního oběhu příslušného státu. Peníze jsou nahrazovány zlatem, nemovitými věcmi, starožitnostmi, uměleckými předměty. Pozn. autora) Může dojít k tomu, že ekonomika Indie bude z dlouhodobého hlediska dále růst 5% ročně a význam zlata z hlediska tezaurování vzroste. Nemohu ale říct, do jaké míry bude této rostoucí poptávce odpovídat těžba zásob, protože nejsem geolog. Předpovídat zkrátka mohu něco jen v případě, že se nic nezmění. Ta změna ale může přijít dosti rychle.

Jak hodnotíte postavení eura versus dolaru?

Tak to je zajímavá otázka. V této oblasti už se dá pohybovat nikoliv na tenkém ale na silnějším ledě, byť je stále dost křehký. Podíváme-li se na dlouhodobější tendence, tak je zřetelné, že americká ekonomika má v současné době dostatečný produkční materiál na to, aby udržela dolar životaschopný. Euro se potýká s problémy, objevují se názory, že se zhroutí, ale já jsem na rozdíl od ostatních přesvědčen, že se i přes řeckou krizi udrží. V závislosti na problému Řecka a Itálie můžeme předpokládat, že euro bude ne příliš silnou a stabilní měnou, to ale zcela přirozeně prospěje v konkurenci vůči Spojeným státům. Proto si myslím, že na tom bude v nejbližších letech americký dolar trochu lépe.

Pokud se ale nic nezmění...

Ano, za předpokladu, že vyloučíme všechny externí šoky. Pokud by k nějakým došlo, svět bude okamžitě hledat nové rovnováhy, což povede k přesunům investic. To už se ale odhadnout nedá, můžeme jen čekat na výsledek takového procesu.

4.3. Anketa

Chráníte své úspory? Pokud ano, jak?

Lidé mají ve zvyku se až příliš snadno přidat k názorům, které zaujímá většina. Podobně je to i s penězi. Ceny se zvedají, rodiny si musí své finance kontrolovat a na spoření zbývá jen málo prostředků. Zajímalo nás proto, jak se lidé ke svým úsporám chovají a zda je chrání.

Lucie Steffková, 27 let, finanční poradkyně

Své úspory se snažím rozložit do různých produktů. Rozhoduji se podle doby, rizika a možnosti přístupu k penězům. Na krátkodobý horizont používám spořicí účet, je totiž velmi likvidní. Střednědobý horizont (6 – 10 let) řeším stavebním spořením a pravidelnými investicemi. Na dalekou budoucnost spoléhám na doplňkové penzijní spoření, investice a investiční životní pojištění. Už tři roky pravidelně investuji do podílových fondů.

Zdeněk Duffek, 30 let, projektový manažer

Sám osobně přímo intenzivně nespořím, jenom si obecně hlídám income/outcome. Jinak obecně v rodině samozřejmě používáme různé druhy uložení finančních prostředků, ať jsou to podílové nebo investiční fondy, případně investiční zlato, které mě osobně přijde s investicemi do nemovitostí pořád jako nejstabilnější způsob uložení úspor. Podle mě je zkrátka nejdůležitější hlídat si příjmy a výdaje a nejlépe dlouhodobě dávat bokem 10% a víc.

Tomáš Kozlovský, 33 let, konstruktér

Vzhledem k tomu, že jsme s rodinou v nedávné době postavili dům, téměř všechny naše úspory putují každý měsíc na zaplacení hypotéky. Zároveň ještě dokončujeme věci okolo domu, které je třeba platit, a proto jde další část úspor na tuhle záležitost. A to, co nám zbyde, si vezme na starost manželka, která, jak ona říká, utratí peníze za velice potřebné věci. (smích)

Daniel Šácha, 26 let, na volné noze (copywriter, redaktor)

Hlavně v posledních měsících jsem se začal více zajímat o to, jak pracovat s penězi, abych z nich v budoucnu něco měl a ne aby je postupně užírala inflace. V první řadě mám úspory rozdělené na několika účtech (jak běžných, tak spořicíh) u různých bank. Mimo to pravidelně investuji do globálních kapitálových fondů a zvažuju i další formy investic.

Věra Kamrádová, 39 let, obchodní zástupce

Peníze mám rozložené na dvou účtech. Používám samozřejmě běžný účet, přes který vyřizuji všechny klasické finanční operace, na úspory ale hlavně využívám účet spořicí. Měsíčně se mi podaří ušetřit šest nebo sedm tisíc, ale záleží na aktuálních výdajích. Tyto peníze dávám bokem, ale většinou je pak využiju jindy, když se objeví něco důležitého – nákup školních pomůcek pro děti, různé opravy doma apod. Mám i finanční rezervu, pro případ, že by se stala nějaká pohroma.

Daniel Vaněk, 35 let, architekt

Prioritou je pro mě v současné době dokončit projekt mého bytu, takže všechny přebytky, které by mohly být úsporami, jdou na stavbu. V případě, že bych měl prostředky navíc, rozhodně bych zvažoval investice do zlata nebo stříbra.

Jana Pchálková, 44 let, zaměstnankyně velkoobchodu s květinami

Měsíčně si vždycky odkládám část peněz z výplaty a tvořím si tak rezervu pro případné výdaje, nebo když vím, že bude muset v budoucnu platit něco většího, například dovolenou. Peníze ukládám na běžný účet.

4.4. Recenze

Svoboda jménem zlato – upřímný, ale zdlouhavý pohled na věc

Svoboda jménem zlato je dílo německého spisovatele, profesora, finančního novináře a obchodního konzultanta Hanse J. Bockera. Z německého originálu *Freiheit durch Gold* vydaného nakladatelstvím Verlag Johannes Müller jej českým čtenářům v roce 2009 přeložili Martin Hnilo a Oldřich Bajt. Kniha se na českém trhu poprvé objevuje u příležitosti druhého rozšířeného vydání, které se do rukou německých čtenářů dostalo už v roce 2008.

Samotnému jádru knihy předchází celkem čtyři předmluvy. První patří vydavateli českého vydání, tedy Lucii Marešové, ředitelce společnosti Austria Gold CZ. Druhou si připsuje německý vydavatel Johannes Müller a poslední dvě jsou autorovy.

Kniha nesoucí podtitul *Vzpoura ve světě papírových peněz* je členěna do šesti kapitol, které jsou od sebe přehledně odděleny, a to pomocí jednoduché grafiky a několika citátů. Texty autor dělí do odstavců a prokládá mezititulky. Obrazová stránka je v díle zastoupena pouze minimálně a narazíme na ni hned v úvodu knihy, kde jsou zobrazeny dvě mince.

Obsah první kapitoly je zřejmý už z jejího názvu – *Dvacet vražedných argumentů proti zlatu*, které autor postupně vyjmenovává a zároveň vyvrací. *Sedm důvodů proč investovat do zlata* je název druhé kapitoly, která je strukturou velmi podobná té první a za kterou následuje kapitola třetí *Různé důvody proč vlastnit zlato*. Zde se autor věnuje dle jeho vlastních slov více než stu důvodů pro držbu drahého kovu. Čtvrtá kapitola pokládá otázku: *Pomohou politici?* A je celá věnovaná autorovu názoru na vedení státu. Předposlední, pátá kapitola se jmenuje *Naděje a útěcha přemohou obavy* a obsahuje například deset faktů o zlatu a deset otázek, na které bychom si měli sami odpovědět.

Šestá kapitola nazvaná *Groteskní realita: Ironie jako most* je novinkou oproti prvnímu vydání a autor v ní shrnuje uplynulé události a informuje o aktuálním dění.

Cílovou skupinu knihy definuje autor sám ve svém věnování: „Věnováno všem přátelům zlata, kteří věří v sílu lidského rozumu a sílu samostatného myšlení.“

Při čtení knihy od začátku až do konce jsem měla jeden a týž pocit – na tohle by stačil poloviční prostor a možná by ještě zbylo. Autorův záměr je jasný, chce čtenáři dokázat, že jedině zlato bude v následujících letech zárukou jistoty a uchování hodnoty a že současný

systém papírových peněz je nebezpečný a dává státům možnost fungovat na dluh. Zdá se mi ale nesmyslné tento fakt pořád dokola opakovat a potvrzovat jej stále novými a novými argumenty. Ačkoliv i ty se postupem času opakují a jsou pouze jinak formulované.

Pro pestřejší a bohatší zdůraznění jednotlivých důvodů používá autor slovní spojení jako Velký Satan (New York), Malý Satan (Londýn), Šerif Zlaták (zlato) nebo Billy Papírák (papírové peníze). Dále se v textu objevují věty, které mají zřejmě na čtenáře působit pompézně, mně však na tváři vyvolávají lehký úsměv, například: „Z bezúročné trhliny ledového vyhnanství by pak v plném lesku vystoupili král Zlato a královna Stříbro.“

Z celé knihy je naprosto zřejmý autorův postoj ke Spojeným státům americkým a dolaru, jak naznačují i výše zmíněná slovní spojení. Spousta stejně smýšlejících čtenářů jeho neustálou kritiku jistě ocení, mě ale příliš sympatická nebyla, neb si myslím, že takovou věc stačí zopakovat jednou či dvakrát, ale ne ji čtenáři podsouvat v téměř každém odstavci.

Co naopak oceňuji je provázanost aktuálního dění s historickými událostmi, kterou autor používá především v šesté kapitole. Zároveň doplňuje text o spoustu čísel, což je sice v některých chvílích matoucí, ale ukazuje to na jeho snahu podložit svá tvrzení.

S většinou autorových názorů se ztotožňuji a také si myslím, že cesta, jakým se dnešní finanční systém ubírá, není tou správnou. Je to přesně tak, jak autor píše – ničím nekryté papírové peníze není problém jen tak vytisknout a zamazat tím jeden dva státní dluhy. Zlatý standard, který považuje Hans Bocker za jediné možné řešení situace, sice zavazuje státy mít v oběhu pouze tolik peněz, kolik odpovídá jejich zlatému krytí, už v minulosti jsme se ale setkali s případem, kdy bylo toto pravidlo bez větších výčitek porušeno. Vždyť právě Brettonwoodský měnový systém se rozpadl kvůli neschopnosti udržet dolar ke zlatu ve stanoveném poměru 35 USD za trojskou unci, což bylo způsobeno velkým množstvím vydaných dolarů.

Co musím ale knize opravdu vytknout, je zdoluhavost. Ačkoliv autor předkládá čistý a naprosto upřímný názor na věc, neustálé opakování naopak od čtení odrazuje. Svobodu jménem zlato bych ale i přesto zařadila mezi knihy, ke kterým by se měl dostat každý student ekonomické fakulty.

Na závěr bych ráda přidala citát, který mě z celé knihy oslovil nejvíce: „Lidé žijí na dluh a kupují věci, které nepotřebují za peníze, které nemají.“

5. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit historický vývoj Brettonwoodského měnového systému a popsat a zhodnotit mediální přístupy zemí Francie, Velké Británie, USA a Československa k rozpadu systému.

V první kapitole jsme osvětlili události předcházející vzniku systému. Zaměřili jsme se na období po Velké hospodářské krizi a také na druhou světovou válku, po které byl mezinárodní měnový systém v chaosu. Popsali jsme důvody pro potřebu ustanovení nového systému, na základě které byla svolána v americkém městě Bretton Woods konference 44 zemí světa, které rozhodly o cestě, jakou se světové měnové vztahy budou ubírat. Dále jsme se zaměřili na principy fungování nového Brettonwoodského systému. Nakonec jsme se věnovali důvodům pro jeho rozpad. Nastínili jsme také průběh období, které následovalo po kolapsu systému.

Cílem druhé kapitoly bylo analyzovat a porovnat mediální přístupy vybraných zemí k rozpadu Brettonwoodského systému. V průběhu zpracovávání této kapitoly bylo nejobtížnějším úkolem získat přístup k archivům zvolených titulů a zkompletovat tak materiál pro vytvoření analýzy. Ani přes veškerou snahu a přímý kontakt jednotlivých médií nebylo možné získat materiál pro analýzu mediálního přístupu Francie a Velké Británie, proto je v druhé kapitole porovnáván pouze mediální přístup Československa a Spojených států. V těchto případech byly zdroje dostupné a při sběru materiálu se tedy nevyskytl žádný problém.

Mediální přístupy odpovídají předpokladům, které jsme popsali v úvodu práce. V několika člancích Hospodářských novin, jež jsme zvolili pro analýzu Československa, se objevují prvky ironie, autoři nešetří kritikou Spojených států a zaujímají vyhraněný postoj. Neplatí to však pro všechny články, neboť Hospodářské noviny vydaly i takové, které byly napsány objektivně a přinášely čtenářům všechny důležité informace.

Pro analýzu mediálního přístupu USA jsme zvolili deník The Wall Street Journal, jehož články se vyznačovaly vysokým stupněm podrobnosti informací a neobsahovaly takové množství kritiky jako články v Hospodářských novinách.

V třetí kapitole bakalářské práce jsme se věnovali využití řešené problematiky v žurnalistice. Jádrem této kapitoly bylo vypracování čtyř žurnalistických žánrů, z nichž tři byly povinné a jeden povinně volitelný. Mezi povinné žánry byly zařazeny úvodní článek, interview a anketa. Z povinně volitelných žánrů jsme vybrali recenzi.

Úvodní článek se věnoval vývoji zlata ve spojitosti s měnou a popisoval cestu zlatého kovu od první ražby mincí, přes zlatý standard a Brettonwoodský měnový systém, až po investiční zlato. Respondentem v interview se stal profesor František Varadzin z Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské – Technické univerzity Ostrava, který hovořil mimo jiné také o klíčových událostech spojených se zlatem v lidských dějinách a o budoucím vývoji eura a dolaru. V anketě jsme se ptali, jestli lidé chrání své úspory a snažili jsme se přinést odpovědi od osob různého věku a profesního zaměření. V recenzi jsme se věnovali knize Svoboda jménem zlato od německého autora Hanse J. Bockera, která by neměla chybět v knihovně žádné ekonomické fakulty.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

• Monografie

HAWTREY, R. G. *Bretton woods for better or worse*. London: Longmans, Green, 1946. viii, 142 s.

NAVRÁTIL, Jan. *Stručné dějiny USA*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1984. ISBN 25-062-84.

POLOUČEK, Stanislav. *Peníze, banky, finanční trhy*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2009, xvii, 415 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-152-9.

ROTHBARD, Murray Newton. *Peníze v rukou státu: jak vláda zničila naše peníze*. Praha: Liberální institut, c2001, 144 s. ISBN 80-86389-12-x.

SCAMMELL, William M. *International monetary policy: Bretton Woods and after*. London: Macmillan, 1975. vi, 262 s. ISBN 0-333-18295-2.

TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv, 262 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-002-7.

YEAGER, Leland B. [i]International monetary relations: theory, history and policy.[/i] New York: Harper & Row, 1968. 504 s.

ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 397 s. ISBN 978-80-7380-184-7.

• Elektronické zdroje

Zlatý standard. 2015. *TrustWorthy Investment* [online]. [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://www.twicz.com/produkty-a-sluzby/zlato/zlaty-standard/>

FABIANKOVÁ, Klára aj. *Slovník základních termínů pro cvičení předmětu Hospodářské dějiny 5HD200*. [online] Praha: 2009. Dostupné z:
<http://www.krcek.eu/data/soubory/slovník.pdf>

DAŇKOVÁ, Kateřina. *Historie zlata jako měnového kovu*. Ostrava, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta ekonomická, Katedra ekonomické žurnalistiky.

SCHULER, Kurt a Mark Bernkopf. *Who was at Bretton Woods?* [online] New York: 2014. Dostupné z: http://www.centerforfinancialstability.org/bw/Who_Was_at_Bretton_Woods.pdf

KLOUČEK, Michal. *Brettonwoodský měnový systém 1944 – 1973 a jeho odkaz pro současnost*. Praha, 2008. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta národohospodářská.

- **Dobový tisk**

Hospodářské noviny (33/1971)

Hospodářské noviny (34/1971)

Hospodářské noviny (35/1971)

Hospodářské noviny (36/1971)

Hospodářské noviny (37/1971)

Hospodářské noviny (38/1971)

The Wall Street Journal (16. 8. 1971 – 19. 8. 1971)

SEZNAM ZKRATEK

Au	Aurum, chemická značka zlata
CAD	kanadský dolar
CZ	czech
DEM	německá marka
DM	domácí měna
FED	Federální rezervní systém
FRF	francouzský frank
GBP	britská libra
HDP	hrubý domácí produkt
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
ICU	International Clearing Union
IMF	International Monetary Fund
ITL	italská lira
JPY	japonský jen
MMF	Mezinárodní měnový fond
NLG	nizozemský gulden
NSR	Německá spolková republika
s.	strana
SDR	Special Drawing Rights
Tj.	to jest
USA	The United States of America
USD	americký dolar
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
Viz	vidět
VŠB-TUO	Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava
WB	World Bank

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 6. 5. 2015

.....
Veronika Breuerová